

FINANCIJSKE INSTITUCIJE EUROPSKE UNIJE

Skočić, Gordana

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic of Šibenik / Veleučilište u Šibeniku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:143:158278>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported / Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2023-02-04**

Repository / Repozitorij:

[VUS REPOSITORY - Repozitorij završnih radova Veleučilišta u Šibeniku](#)

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
UPRAVNI STUDIJ
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ UPRAVNI STUDIJ

Gordana Skočić

FINANCIJSKE INSTITUCIJE EUROPSKE UNIJE

Završni rad

Šibenik, 2016.

VELEUČILIŠTE U ŠIBENIKU
UPRAVNI STUDIJ
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ UPRAVNI STUDIJ

FINANCIJSKE INSTITUCIJE EUROPSKE UNIJE

Završni rad

Kolegij: Upravni i pravni sustav Europske unije

Mentor: dr. sc. Ljubo Runjić, pred.

Studentica: Gordana Skočić

Matični broj studentice: 1219044864

Šibenik, travanj 2016.

SADRŽAJ

Stranica

1. UVOD	1
2. INSTITUCIJE EUROPSKE UNIJE.....	3
2.1. Europski parlament	4
2.2. Europsko vijeće	7
2.3. Vijeće ministara.....	8
2.4. Europska komisija	9
2.5. Sud Europske unije	13
2.6. Revizorski sud.....	17
2.7. Ostale institucije i tijela Europske unije	18
3. FINACIJSKE INSTITUCIJE EUROPSKE UNIJE.....	21
3.1. Europska središnja banka	21
3.1.1. Povijesni pregled razvoja Europske središnje banke.....	21
3.1.2. Organizacija i djelovanje Europske središnje banke	23
3.1.3. Neovisnost Europske središnje banke.....	26
3.1.4. Monetarna funkcija Europske središnje banke.....	29
3.2. Europska investicijska banka	30
3.3. Europski investicijski fond	34
3.4. Europska banka za obnovu i razvoj	36
3.5. Fondovi Europske unije.....	37
4. ZAKLJUČAK	41
LITERATURA.....	43

Veleučilište u Šibeniku

Završni rad

Upravni odjel

Preddiplomski stručni studij Upravni studij

FINANCIJSKE INSTITUCIJE EUROPSKE UNIJE

Gordana Skočić

Plimica 17, Vodice, gskocic1511@gmail.com

Financijski i gospodarski sustav neodvojiv je od financijskih institucija. One omogućavaju dostupnost potrebnih financijskih sredstava gospodarskim i drugim subjektima, a važan su čimbenik razvoja regionalnih zajednica, kakva je Europska unija. Europska unija je ekonomska integracija, sastavljena od 28 država članica, udruženih na dobrovoljnoj bazi, koje tvore zajedničko, jedinstveno tržište. Države članice Europske unije dio su svog suvereniteta prenijele na europske institucije kako bi se mogle donositi odluke u zajedničkom, europskom interesu. Temeljne institucije Europske unije su: Vijeće Europske unije, Europska komisija, Europski parlament, Europsko vijeće i Europski sud pravde. Osim njih, na razini Europske unije strukturirana su mnoga tijela, agencije i odbori. U završnom radu, uz kratak prikaz institucija važnih za funkcioniranje Europske unije, posebno su istražene financijske institucije, poput Europske središnje banke, kao središnje institucije monetarnog sustava Europske Unije, Europske investicijske banke, Europskog investicijskog fonda, Europske banke za obnovu i razvoj te Fondovi Europske unije. Iako su neke od njih međunarodne financijske institucije, poput Europske banke za obnovu i razvoj, te nemaju pravni status institucija Europske unije, važan su segment funkcioniranja financijskog tržišta Europske unije. Financijske institucije omogućuju realizaciju investicijskih projekata, te pružaju tehničku pomoć i podršku državama i poduzećima na području Europske unije.

(44 stranice/ 1 slika / 3 tablice/ 32 literaturna navoda/ jezik izvornika: hrvatski)

Rad je pohranjen u: Knjižnici Veleučilišta u Šibeniku

Ključne riječi: Europska unija, institucije Europske unije, financijske institucije Europske unije

Mentor: dr. sc. Ljubo Runjić, pred.

Rad je prihvaćen za obranu: 2.05.2016.

Polytechnic of Šibenik

Final paper

Department of Administration

Professional Undergraduate Studies of Administration

FINANCIAL INSTITUTIONS OF EUROPEAN UNION

GORDANA SKOČIĆ

Plimica 17, Vodice, gskocic1511@gmail.com

The financial and economic system is inseparable from financial institutions. They enable the availability of the necessary financial resources to economic and other subjects, and are an important factor in the development of regional communities, such as the European Union. The European Union is an economic integration made up of 28 Member States, associated on a voluntary basis, which form a common single market. European Union Member States have transferred part of their sovereignty to the European institutions in order to make decisions in a joint, European interest. Fundamental European Union institutions are: Council of the European Union, the European Commission, European Parliament, the European Council and the European Court of Justice. Apart from them, there are many other bodies, agencies and committees. In the final paper, along with a brief overview of institutions important for the functioning of the European Union, the emphasis was made on financial institutions, such as the European Central Bank as the central institution of the monetary system of the European Union, the European Investment Bank, the European Investment Fund, the European Bank for Reconstruction and Development and European Funds Union. Although some of these are international financial institutions, such as the European Bank for Reconstruction and Development, and do not have the legal status of the institutions of the European Union, they are still an important part of the financial markets of the European Union. Financial institutions provide the realization of investment projects, and provide technical assistance and support to countries and companies in the European Union.

(44 pages/ 1 figures / 3 tables / 32 references / original in Croatian language)

Paper deposited in: Library of Polytechnic in Šibenik

Keywords: European union, institutions of European Union, financial institutions of European Union.

Supervisor: Ph.D. Ljubo Runjić, Lecturer

Paper accepted: 2/5/2016

1. UVOD

Financijske institucije zauzimaju važno mjesto u financijskom i gospodarskom sustavu pojedine zemlje, ali su i važan čimbenik funkcioniranja regionalnih zajednica, kakva je Europska unija. Europska unija je ekonomska integracija, sastavljena od država članica, udruženih na dobrovoljnoj bazi, koje tvore zajedničko, jedinstveno tržište. Takvo tržište omogućava poduzećima i fizičkim osobama slobodu kretanja i trgovinu u svim državama članicama. Temeljni stupovi izgradnje jedinstvenog tržišta su: sloboda kretanja ljudi, roba, usluga i kapitala, odnosno četiri slobode koje su ugrađene u Ugovor o Europskoj zajednici. Države članice Europske unije dio svog suvereniteta prenijele su na europske institucije kako bi se mogle donositi odluke u zajedničkom, europskom interesu. Ugovorom o Europskoj uniji definirane su ovlasti institucija Europske unije kojima ona donosi zakone (uredbe, direktive i odluke), koji su iznad nacionalnih zakona država članica i koji su obvezujući za njihova nacionalna tijela. Temeljne institucije uključene u proces donošenja zajedničkih odluka su: Vijeće Europske unije, Europska komisija i Europski parlament. Osim ove tri institucije, uz mnoga tijela, agencije i odbore strukturirane na razini Europske unije, za njeno funkcioniranje važnu su i Europsko vijeće i Europski sud pravde. Ovih pet institucija čine temeljne institucije Europske unije.

Sloboda kretanja kapitala podrazumijeva stvaranje ekonomske i monetarne unije. Stoga se pristupilo uvođenju zajedničke valute (eura) koja je postupno prihvaćena u 19 zemalja članica Eurozone. U skladu s tim, Ugovorom o Europskoj zajednici osnovana je 1998. godine Europska središnja banka, kao središnja institucija monetarnog sustava Europske Unije. Lisabonskim ugovorom dan joj je status institucije Europske unije, koji nije imala Ugovorom o Europskoj zajednici, iako je imala pravnu osobnost.

Osim Europske središnje banke, financijskim institucijama Europske unije mogu se smatrati: Europska investicijska banka, Europski investicijski fond, Europska banka za obnovu i razvoj te Fondovi Europske unije. Europska investicijska banka i Europski investicijski fond imaju pravni status unutar Europske unije, dok je Europski investicijski fond dio Grupe Europske investicijske banke. Značajan doprinos u razvoju Europske unije ima i Europska banka za obnovu i razvoj, kao međunarodna financijska institucija, čije su članice između ostalog i države članice Europske unije te institucije: Europska unija i Europska investicijska banka.

Fondovima Europske unije koji svoj zakonsku regulativu nalaze u Ugovoru o funkcioniranju Europske unije financiraju se potrebni programi država članica Europske unije. Financijske institucije omogućuju realizaciju investicijskih projekata, te pružaju tehničku pomoć i podršku državama i poduzećima na području Europske unije.

Svrha ovog završnog rada je prikazati temeljne značajke financijskih institucija u Europskoj uniji, ukazati na njihov značaj za realizaciju investicijskih i razvojnih projekata u zemljama članicama Europske unije te aktualnosti vezane uz financijske institucije prikazati na sustavan i primjeren način.

Sadržaj završnog rada je podijeljen u nekoliko međusobno povezanih tematskih jedinica. U prvom dijelu, Uvodu, ukazano je na predmet istraživanja, svrhu istraživanja i strukturu rada. Drugim dijelom su obuhvaćene institucije Europske unije: Europski parlament, Europsko vijeće, Vijeće Europske unije (bivše Vijeće ministara), Europska komisija, Sud Europske unije, Revizorski sud i ostale institucije. Pri tome je ukazano na njihove opće značajke te ulogu i važnost u funkcioniranju Europske unije. U trećem dijelu su predstavljene financijske institucije Europske unije. Posebno su predstavljene aktualnost vezane uz monetarnu politiku Europske unije i Europsku središnju banku kao kreatora monetarne politike. Također je ukazano na temeljne značajke Europske investicijske banke, Europskog investicijskog fonda, Europske banke za obnovu i razvoj te fondova Europske unije. Na kraju završnog rada je Zaključak, u kojem je dana sinteza zaključaka do kojih je došlo obradom pojedinih tematskih jedinica.

2. INSTITUCIJE EUROPSKE UNIJE

Zakonodavni i institucionalni okvir Europske unije nastajao je i razvijao se tijekom povijesnog razvoja Europske unije. Temelji se na komunitarnom pravnom sustavu, posebice osnivačkim ugovorima i ugovorima kojim su nadopunjavani i izmjenjivani, kao i drugim izvorima komunitarnog prava i općim načelima prava, te načinom donošenja odluka i nadležnostima koje su prenesene na institucije Europske unije.¹

Sustav institucija utemeljen u Europskim zajednicama² bio je veoma složen. U početku je svaka novoosnovana Zajednica imala vlastita izvršna tijela, a zajednički su im bili samo Skupština predstavnika, kasnije preimenovana u Europski parlament i Sud pravde. Godine 1965. sklopljen je Ugovor o spajanju tijela Zajednica, čime je formaliziran ranije postignut dogovor o spajanju izvršnih tijela Zajednice. Ugovor je u primjeni od 1967. godine provedbom njegove ratifikacije od strane svih država članica Zajednice.³ Od tada je jedna Komisija i jedno Vijeće ministara strukturirano za sve tri Zajednice. Osim, ovih institucija, s vremenom su se razvijala i druga tijela, pa se Lisabonskim ugovorom⁴ uz zadržavanje postojećih europskih institucija uvode dvije nove institucije: europski predsjednik i visoki predstavnik za vanjsku i sigurnosnu politiku.⁵

Lisabonskim ugovorom institucije Europske unije čine: Europski parlament, Europsko vijeće, Vijeće Europske unije (prije Vijeće ministara), Europska komisija, Europski sud, Europska središnja banka i Revizorski sud.⁶ Većina ovih institucija razvila se u okviru triju Zajednica, ali se od nastanka Europske unije, one često nazivaju institucijama Europske unije. Stupanjem

¹ Mintas-Hodak, Lj. (ur.), Uvod u Europsku Uniju, Zagrebačka škola ekonomije i managementa, Zagreb, 2004., str. 53.

² Europske zajednice čine tri zajednice: Europska zajednica za ugljen i čelik (engl. European Coal and Steel community, skr. ECSC), Europska ekonomska zajednica (engl. European Economic Community, skr. EEC) i Europska zajednica za atomsku energiju (engl. European Atomic Energy Community, skr. EURATOM), koje su spojene u jednu Zajednicu. Europska unija je formalno uspostavljena stupanjem na snagu Ugovora o Europskoj uniji 1. studenog 1993. godine, a potpisanog 7. veljače 1992. godine. Ovim ugovorom Europska zajednica je promijenila ime u Europsku uniju.

³ Mintas Hodak, Lj. (ur.), Europska unija, Zagrebačka škola ekonomije i managementa, Mate, Zagreb, 2010., str. 98.

⁴ Lisabonski ugovor (Ugovor iz Lisabona o izmjenama i dopunama Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o osnivanju Europske zajednice) potpisan je u Lisabonu 13. prosincu 2007. s ciljem daljnjeg rješavanja institucionalnog funkcioniranja Europske unije. Ovim ugovorom su dopunjeni postojeći ugovori o Europskoj uniji i Europskoj zajednici. Stupio je na snagu 1. prosinca 2009. godine, nakon što je ratificiran u zemljama članicama Europske unije.

⁵ Čapeta, T., Europska unija po Lisabonskom ugovoru, Hrvatska javna uprava, vol. 10, br. 1, 2010., str. 39.

⁶ Čapeta, T., Rodina, S., Osnove prava Europske unije, Narodne novine, Zagreb, 2011., str. 32.

na snagu Lisabonskog ugovora institucije Europske unije to dobiva i pravnu podlogu. Poslovima vezanim uz funkcioniranje država članica Europske unije bave se i: Ekonomski i socijalni odbor, Odbor regija, Europska investicijska banka, Europska banka za obnovu i razvoj.

Svakoj od navedenih institucija dana je različita uloga u promicanju interesa Europske unije. Primjerice, Europska komisija ima najveći stupanj neovisnosti od interesa država članica te se prvenstvo u radu vodi zajedničkim interesima Unije. Slično je i s Revizorskim sudom. Sud Europske unije ima potpuno neovisnu poziciju i od institucija Europske unije i od interesa država članica Europske unije, te mu je dana funkcija zaštite prava Zajednica Europske unije u tumačenju i primjeni ugovora i drugih propisa Zajednica Europske unije.⁷ Vijeće Europske unije, pak, kao institucija u kojoj su predstavnici vlasti država članica, ima dvostruku ulogu. S jedne strane, ona zastupa zajedničke interese Europske unije, a s druge strane predstavnici država članica promiču i štiti nacionalne interese. Potpunu slobodu djelovanja ima Europski parlament kao zastupničko tijelo predstavnika država članica.

U ovom dijelu završnog rada daje se uvid u temeljne funkcije pojedinih institucija Europske unije.

2.1. Europski parlament

Europski parlament (engl. European Parliament) je jedino tijelo na razini Europske unije koje se izravno bira u državama članicama. Prvi neposredni izbori u državama članicama za Europski parlament bili su 1979. godine. Ono ima zakonodavne, nadzorne i proračunske ovlasti. Predstavlja izraz političke i demokratske volje naroda Europske unije; jamac je europskih interesa i zaštite prava građana.⁸ Nastao je kad i prva Europska zajednica, 1952. godine pod nazivom Zajednička skupština Europske zajednice za ugljen i čelik. Godine 1962. mijenja naziv u Europski parlament, a prvi izravni izbori za Europski parlament bili su 1979. godine. Zastupnici u parlamentu biraju se svakih pet godina. Do tada se Europski parlament sastavljao na delegatskom načelu, odnosno, sastojao se o određenog broja zastupnika iz svake

⁷ Mintas Hodak, Lj. (ur.), *Europska unija*, op. cit., (bilj. 3), str. 96.

⁸ Kandžija, V., Cvečić, I., *Makrosustav Europske unije*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2008., str. 47.

države članice, ali su ti zastupnici bili izabrani u nacionalni parlament i iz njega delegirani u Europski parlament.⁹ Posljednji izbori za Europski parlament bili su u svibnju 2014. godine. Broj predstavnika građana Europske unije u Parlamentu ne smije biti veći od sedam stotina pedeset, ne računajući predsjednika. Njihov je broj utvrđen Osnivačkim ugovorom, a svakoj se državi nacionalna kvota broja zastupnika određuju Ugovorom o pristupanju. Zastupljenost građana je regresivno proporcionalna, a minimalni prag je šest članova iz svake države članice.¹⁰ Niti jedna država članica ne može imati više od devedeset šest mjesta. Mandat zastupnika je pet godina. Klubovi zastupnika u Parlamentu organizirani su prema političkoj pripadnosti, a ne prema nacionalnosti, u klubove zastupnika. Nakon izbora 2014. godine u Parlamentu je 751 zastupnik iz 28 država članica organiziranih u osam klubova (slika 1). Za formiranje kluba zastupnika potrebno je najmanje 25 zastupnika, a u klubu mora biti zastupljena barem četvrtina država članica. “Nezavisni zastupnici” ne pripadaju niti jednom klubu.

Slika 1. Europski parlament

Izvor: Institucije EU-a i ostala tijela, http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/index_hr.htm (17.3.2016.)

⁹ Mintas Hodak, Lj. (ur.), Europska unija, op. cit., (bilj. 3), str. 127.

¹⁰ Čl. 14. Pročišćene inačice Ugovora o Europskoj uniji, Pročišćene inačice Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije, 2010/C 83/01, <http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/pregovori/111221-lisabonski-prociscena.pdf> (11.03.2016.)

Ovlasti Europskog parlamenta mogu se grupirati u tri skupine:¹¹ zakonodavne, nadzorne i proračunske. U okviru zakonodavnih ovlasti Europski parlament zajedno s Vijećem Europske unije donosi propise Europske unije koji se temelje na prijedlogu Europske komisije, odlučuje o međunarodnim sporazumima, proširenju Europske unije, te propituje program rada Europske komisije i poziva je na predlaganje zakonodavnih akata. Sudjeluje, dakle, u zakonodavnom procesu Europske unije kroz “suodlučivanje” koje je uobičajeni zakonodavni postupak. Ravnopravno s Vijećem dijeli odgovornost pri donošenju propisa koji se odnose na područje politika koja traže odlučivanje u Vijeću “kvalificiranom većinom” (oko 95 %) zakonodavstva Europske unije. Ove dvije institucije mogu postići dogovor već kod prvog čitanja, a ako se ni nakon dva čitanja ne mogu složiti, prijedlog se donosi pred odbor za mirenje. U zakonodavnom procesu Europski parlament sudjeluje kroz postupak davanja “suglasnosti”, što znači da mora ratificirati međunarodne sporazume Europske unije koje je pregovarala (Europska komisija), uključujući i svaki novi ugovor o proširenju Europske unije.¹² U području ovlasti nadzora Europski parlament je nadležan provoditi demokratski nadzor svih institucija Europske unije, birati predsjednika Europske komisije i odobravati Komisiju kao tijelo. Parlament ima i proračunsku funkciju te u njegovoj je nadležnosti razmatranje predstavnika građana i pokretanje istrage, raspravljanje o monetarnoj politici zajedno s Europskom središnjom bankom, postavljanje pitanja Vijeću i Komisiji, te promatranje izbora. U području proračunskih ovlasti, Parlament zajedno s Vijećem donosi odluke o proračunu Europske unije te odobrava višegodišnji financijski okvir proračuna Europske unije. Navedene ovlasti Parlament je dobio Lisabonskim ugovorom.

Europski parlament, Vijeće Europske unije i Europska komisija su tri najvažnije institucije u području odlučivanja na razini Europske unije.

¹¹ Institucije EU-a i ostala tijela, http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/index_hr.htm (17.03.2016.)

¹² Ministarstvo vanjskih poslova, <http://www.mvep.hr/hr/hrvatska-i-europska-unija/institucije-europske-unije/> (11.03.2016.)

2.2. Europsko vijeće

Europsko vijeće (engl. The European Council) je potrebno razlikovati od Vijeća Europske unije. Ono je sastavljeno od šefova država ili vlada iz svih država članica Europske unije (jedini imaju pravo glasa), Predsjednika Europske komisije i Visokog predstavnika Europske unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku (koji sudjeluju u njegovom radu bez prava glasa).¹³ Osnovano je u prosincu 1974. godine u svrhu definiranja značajnih orijentacija komunitarnih politika. Razvijeno je iz povremenih sastanaka na vrhu (summita) predsjednika država i vlada država članica Europske zajednice 1960-ih godina kad su se nastojala riješiti pojedina pitanja vezana uz funkcioniranje Zajednica. Nakon summita u Haagu 1969. godine, i u Parizu 1972. godine, takvi sastanci predsjednika država i vlasti postali su, od 1975. godine redovita praksa te su se održavali dva puta godišnje. Revizijama Rimskih ugovora ovaj oblik djelovanja Zajednica je priznat kao koristan neformalni forum za usklađivanje stajališta članica i dogovaranje daljnjih strateških pitanja razvoja integracijskih procesa. Formalno–pravni status jednog od tijela Zajednice dobiva Lisabonskim ugovorom. Europsko vijeće nema zakonodavne ovlasti, ali ima poticajno mjesto u stvaranju europske politike, jer definira stratešku orijentaciju politike Europske unije.¹⁴ U nadležnosti Vijeća je:¹⁵

- odlučivanje o općem usmjerenju i političkim prioritetima Europske unije (ali nije zakonodavno tijelo),
- bavljenje složenim ili osjetljivim pitanjima koje na nižim razinama međudržavne suradnje nije moguće riješiti,
- određivanje zajedničke vanjske i sigurnosne politike Europske unije, uzimajući u obzir strateške interese i implikacije u području obrane,
- nominiranje i imenovanje osobe na određene visoke položaje na razini Europske unije, primjerice one u Europskoj središnjoj banci i Komisiji.

Lisabonskim ugovorom Predsjednik Europskog vijeća dobiva novu funkciju, a biraju ga članovi Europskog vijeća na mandat od dvije i pol godine koje je moguće jednom obnoviti, kvalificiranom većinom glasova članova Europskog vijeća.¹⁶ Predstavlja Uniju u vanjskim

¹³ Institucije EU-a i ostala tijela, op. cit., (bilj. 11).

¹⁴ Čl. 15. st. 1. Pročišćene inačice Ugovora o Europskoj uniji, op. cit., (bilj. 10).

¹⁵ Institucije EU-a i ostala tijela, op. cit., (bilj. 11).

¹⁶ Čl. 15. st. 5. Pročišćene inačice Ugovora o Europskoj uniji, op. cit., (bilj. 10).

odnosima i sigurnosnoj politici Europske unije, saziva i vodi sjednice Europskog vijeća, osigurava pripremu i kontinuitet rada Europskog vijeća, koheziju i konsenzus između članova Europskog vijeća te podnosi izvješća Europskom parlamentu o rezultatima svakog sastanka Europskog vijeća.¹⁷ Vijeće se sastaje četiri puta godišnje. Odluke se donose konsenzusom, a u pojedinim slučajevima i jednoglasno ili kvalificiranom većinom.

2.3. Vijeće ministara

Vijeće Europske unije (engl. Council of the European Union) osnovano je 1958. godine kao Vijeće ministara Europske ekonomske zajednice, a stupanjem na snagu Ugovora iz Maastrichta preimenovano je u Vijeće Europske unije (Vijeće EU). Od stupanja na snagu Lisabonskog ugovora naziva se samo Vijeće. Povijesno je Vijeće bilo mjesto na kojem su se donosile zakonodavne odluke u Zajednicama i u Europskoj uniji, pa se, s razlogom, smatra “srcem odlučivanja” u Europskoj uniji. Ono zajedno s Europskim parlamentom, izvršava zakonodavne i proračunske funkcije, obavlja funkcije utvrđivanja politika i koordinacija, kako je to utvrđeno Ugovorom o Europskoj uniji.¹⁸ U nadležnosti Vijeća Europske unije su:¹⁹

- pregovori o zakonodavstvu Europske unije koje donosi zajedno s Europskim parlamentom na temelju prijedloga Europske komisije,
- koordinacija politika država članica Europske unije,
- razvijanje vanjske i sigurnosne politike Europske unije na temelju smjernica Europskog vijeća,
- sklapanje sporazuma između Europske unije i drugih država ili međunarodnih organizacija,
- donošenje godišnjeg proračuna Europske unije zajedno s Europskim parlamentom.

Vijeće Europske unije nema stalni sastav, u njemu se sastaju ministri 28 država članica Europske unije, koji su obvezni prenijeti svojim vladama odluke Vijeća a koje su, dalje, obvezne djelovati u skladu s dogovorima donesenim na sjednicama Vijeća. Vijeće se sastaje u

¹⁷ Čapeta, T. i sur., *Reforma Europske unije – Lisabonski ugovor*, Narodne novine d.d., Zagreb, 2009., str. 67.

¹⁸ Čl. 16. st. 1. Pročišćene inačice Ugovora o Europskoj uniji, op. cit., (bilj. 10).

¹⁹ Institucije EU-a i ostala tijela, http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/index_hr.htm (14.03.2016.)

deset različitih sastava, ovisno o području politike o kojoj se raspravlja.²⁰ Kada je to, primjerice, zajednička poljoprivredna politika, u Vijeću zasjedaju ministri poljoprivrede država članica, kada se odlučuje o uređenju transeuropskih željezničkih mreža, u Vijeću su ministri prometa ili drugoga odgovarajućeg resora nacionalne vlade.²¹ Države članice Eurozone svoju gospodarsku politiku koordiniraju pomoću Euroskupine, koju čine njihovi ministri gospodarstva i financija. Euroskupina se sastaje dan ranije na sjednici Vijeća za gospodarske i financijske poslove, a o sklopljenim dogovorima službeno se odlučuje u Vijeću sljedećeg dana, pri čemu glasovanju mogu pristupiti isključivo ministri država članica Eurozone.²²

Vijeće Europske unije je potpuno transparentno. Za javnost su otvorene sve rasprave i glasovanja, a pri donošenju odluka uglavnom je potrebna kvalificirana većina, koja se od 1. studenog 2014. godine utvrđuje kao: 55% država članica (trenutno 16 država članica, od ukupno 28), koje čine najmanje 65% ukupnog broja stanovništva Europske unije.²³ Kako bi se spriječilo donošenje odluka potrebni su glasovi najmanje četiri države članice, koje predstavljaju najmanje 35% ukupnog broja stanovništva Europske unije. Iznimku čine osjetljive teme, kao što su, primjerice, porezna i vanjska politika, za koje se zahtjeva jednoglasnost, a za upravna i postupovna pitanja potrebna je obična većina. Ovaj sustav glasovanja koji je na snazi od 2014. godine naziva se “dvostruka većina” utvrđen je Lisabonskim ugovorom, a zamijenio je jednoglasni sustav glasovanja. Takav sustav odlukama daje dvostruki legitimitet.

2.4. Europska komisija

Europskoj komisiji (engl. European Commission) je dodijeljena uloga promicatelja općih interesa Europske unije predlaganjem i provedbom zakonodavstva te provođenjem politika i izvršenjem proračuna Europske Unije.²⁴ Osnovana je 1958. godine, a jedina od svih institucija Europske unije odgovorna je za izradu prijedloga novog europskog zakonodavstva i provođenje odluke koje donose Europski parlament i Vijeće Europske unije.

²⁰ Ibid.

²¹ Alkier Radnić, R., Turizam u Europskoj uniji, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, Opatija, 2009., str. 20.

²² Institucije EU-a i ostala tijela, op. cit., (bilj. 11.)

²³ Ibid.

²⁴ Ibid.

Naziv “Komisija” ima dvostruko značenje.²⁵ Prvo, naziv “Komisija” odnosi se ne “članove Komisije”, odnosno na skupinu žena i muškaraca koje imenuju države članice i Parlament sa svrhom upravljanja institucijama i donošenja odluka. Drugo, naziv “Komisija” ima značenje same institucije i njezinog osoblja. Članovi Komisije se, neformalno, nazivaju “povjerenicima”. Njihove su funkcije političke, a mnogi od njih, iako su bili ministri u vladama svojih država, na funkciji povjerenika djeluju u interesu Europske unije, bez utjecaja svojih nacionalnih vlada. Nekoliko predsjednika Komisije sudjeluje u radu Vijeća Europske unije i Europske komisije, a jedan od njih je i visoki predstavnik Europske unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku.

Europska komisija je politički neovisno tijelo odgovorno Parlamentu, koji može Europsku komisiju razriješiti donošenjem odluke o njezinu raspuštanju. To je tijelo koje je nazočno na svim sjednicama Europskog parlamenta, na kojima joj je dana mogućnost obrazlaganja i opravdanja vlastitih politika. Odgovore na pisana i usmena pitanja koja u Parlamentu postavljaju zastupnici dužna je redovito davati. Za njen svakodnevni rad odgovornost imaju administrativno osoblje, prevoditelji, stručnjaci i zaposleni u tajništvu. U Europskoj komisiji je približno zaposleno oko 33.000 ljudi.²⁶

Položaj i sastav Europske komisije se kroz povijest stalno mijenjao. Na početku 21. stoljeća njene izvršne i političke ovlasti su ograničene.²⁷ Do 2001. godine, Europsku je komisiju činilo 20 povjerenika. Svaka je država članica imala pravo na najmanje jednog člana, dok su velike države poput Francuske, Italije, Njemačke, Španjolske i Velike Britanije imale po dva člana. Ugovor iz Nice (2001. godine) ograničio je broj članova Europske komisije na najviše onoliko povjerenika koliko je država članica. Prema ovom ugovoru, a od 1. siječnja 2005. godine Europska komisija je bila sastavljena od po jednog povjerenika iz svake države članice. Funkcionirala je kao kolegij, što znači da su se odluke donosile glasovanjem. Ugovor iz Nice predvidio je da će se u trenutku kad Unija bude imala 27 država članica uvesti rotacija čija će se načela odrediti naknadno, a članova bi bilo manje nego država članica.²⁸ Lisabonskim ugovorom je predviđeno da sastav kakav je Europska komisija tada imala (27 država članica i 27 povjerenika) traje privremeno, do 31. listopada 2014. godine, kada bi se broj povjerenika smanjio, te bi bio manji od broja država članica. Time se željeno osigurati

²⁵ Politike Europske unije: Kako funkcionira Europska unija, Europska komisija, Brussels, 2014., str. 19.

²⁶ Ibid.

²⁷ Wallace, W., Policy – Making in the European Union, IV ed., Oxford Press University, Oxford, New York, 2000., str. 358.

²⁸ Alkier Radnić, R., op. cit. (bilj. 21), str. 21.

efikasnost rada Europske komisije, a odluke su se donosile glasovanjem što je utjecalo na efikasnu komunikaciju među povjerenicima i na odlučivanje. Irska je, međutim, bila protiv takvog sastavljanja Europske komisije pa nije ni ratificirala Lisabonski ugovor. Stoga se učinio ustupak Irskoj, ostao je isti broj povjerenika kao i država članica, a Irska je na ponovljenom referendumu ratificirala Lisabonski ugovor.

Sjedište Europske komisije je u Bruxellesu, a pojedine službe se nalaze i u Luxembourg. U svim državama članicama Europske unije Europska komisija ima svoja predstavništva i 139 delegacija diljem svijeta.²⁹ S obzirom da Europska unija ima 28 država članica, Europska komisija je sastavljena od 28 povjerenika, predstavnika svake od država članica Europske unije. Novi sastav Europske komisije imenuje se svakih pet godina, u roku od šest mjeseci od izglasavanja Europskog parlamenta. Temeljem čl. 17. Lisabonskog ugovora predviđeno je da se članovi biraju temeljem njihove opće sposobnosti i europskog opredjeljenja, iz redova osoba čija je neovisnost neupitna.³⁰ Europska komisija ima jednog predsjednika, sedam potpredsjednika i 20 povjerenika. Sadašnji sastav Komisije ima mandat do 31. listopada 2019. godine.

Kako je, prethodno, istaknuto, naziv Komisija osim na samu instituciju, odnosi se i na kolegij povjerenika. Kolegij povjerenika je sastavljen od predsjednika Europske komisije, sedam potpredsjednika (uključujući prvog potpredsjednika) i Visokog predstavnika Europske unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku te 20 povjerenika koji su zaduženi za pojedine resore unutar Europske komisije. Povjerenici djeluju kao članovi projektnog tima kojeg vodi potpredsjednik. U okviru njihovog djelovanja su posebna područja politika: radna mjesta, ulaganja i konkurentnost, rast, jedinstveno digitalno tržište, energetska unija s klimatskom politikom za budućnost, te bolje povezana i pravednija ekonomska i monetarna politika.³¹

Europska komisija se istovremeno i političko i izvršno tijelo, a ta dvostruka uloga čini je "hibridnom" institucijom. Kao političko tijelo ona je neovisna institucija, koja predstavlja i promiče interese Europske unije. Kao izvršno tijelo ona je odgovorna prvenstveno za obavljanje poslova izvršne vlasti. To znači da je odgovorna za provedbu odluka Vijeća Europske unije i Parlamenta Europske unije, a u skladu s člankom 211. st. 4. Ugovora o Europskoj zajednici, prema kojem "Komisija provodi ovlasti koje joj je podijelilo Vijeće u

²⁹ Europska komisija, http://ec.europa.eu/about/index_hr.htm#what-we-do (20.3.2016.)

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid.

svrhu provedbe pravila koje je ono donijelo”³². Ovlasti Europske komisije definirane su i u Jedinstvenom europskom aktu iz 1986. godine. Karakteristika izvršnog tijela proizlazi iz činjenice da Europska komisija vodi tekuće poslove Europske unije, odnosno provodi politike, programe i izvršenje proračuna Europske unije. No, osim izvršnih, ovlasti Europske komisije su nešto šire. Jedna od najvažnijih zadaća Europske komisije je “osiguranje funkcioniranja i razvijanje zajedničkog tržišta Zajednice”, s funkcijom nadzora nad provođenjem odredbi Ugovora o Europskoj zajednici i mjera koje su donijele institucije Unije.³³ Ugovorom o Europskoj zajednici posebno je naglašena inicijalna funkcija Europske komisije pri donošenju propisa, što je prvenstveno vidljivo kroz izradu nacrtu pravnih akata. Europskoj je komisiji dana zadaća davanja prijedloga za nove europske zakone koji se potom predstavljaju Parlamentu i Vijeću. Osim toga Europska komisija je odgovorna i za rad službi Europske komisije. Komisija je također u kontekstu Europske unije ovlaštena voditi pregovore o sklapanju međunarodnih sporazuma na temelju mandata koji joj u svakom pojedinom slučaju dodjeljuje Vijeće Europske unije.³⁴ Iz navedenog, a u skladu s Ugovorom o funkcioniranju Europske unije najznačajnije zadaće Europske komisije mogu se svrstati u četiri skupine.³⁵

- 1) priprema prijedloga zakonodavnih akata Europskom parlamentu i Vijeću ministara,
- 2) upravljanje politikama i proračunom Europske unije i njihovo provođenje,
- 3) provođenje europskog prava (sa Sudom Europske unije) i
- 4) predstavljanje Europske unije u svijetu.

Temeljem navedenog jasno je vidljivo nastojanje da Europska komisija bude neovisno tijelo koje predstavlja Europsku uniju i djeluje u interesu svih država članica Europske unije, a ne provodi interese svake države ponaosob.

³² Đerđa, D., Institucionalni ustroj izvršne i upravne vlasti u Europskoj uniji, Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, br. 2, 2007., str. 1189.

³³ Ibid.

³⁴ Ibid.

³⁵ Politike Europske unije: Kako funkcionira Europska unija, op. cit., (bilj. 25).

2.5. Sud Europske unije

Sud Europske unije (engl. Court of Justice) od svog osnivanja 1952. godine ima zadaću osiguranja “poštovanja prava u tumačenju i primjeni” Ugovora.³⁶ U nadležnosti Suda Europske unije je donošenje presuda vezanih uz postupke koji su pred njim pokrenuti. Najučestalije vrste postupka odnose se na:³⁷

- tumačenje prava (prethodna pitanja) – dužnost je nacionalnih sudova država članica Europske unije osigurati pravilnu primjenu prava Europske unije, ali ga oni mogu različito tumačiti; nedoumice vezane uz tumačenje ili valjanost određenog zakonodavnog akta Europske unije, razrješava Sud koji daje objašnjenje; isti se mehanizam koristi i pri utvrđivanju usklađenosti nacionalnih zakona ili prakse s pravom Europske unije,
- provedbu prava (tužbe zbog povrede prava) – ovi se postupci pokreću protiv nacionalnih vlada u slučaju njihova ne djelovanja u skladu s pravom Europske unije; pokreću ih Europska komisija ili druge države članice Europske unije; u slučaju utvrđenja kršenja prava od strane određene države, ista je dužna poduzeti mjere da to ispravi, u protivnom se pokreće drugi postupak, u kojem se državi izriče novčana kazna,
- poništenje pravnih akata Europske (tužbe za poništenje) – u slučaju da se određenim aktom Europske unije krše ugovori Europske unije ili temeljna prava, vlade država članica Europske unije, Vijeće Europske unije, Europska komisija ili Europski parlament mogu od Suda zatražiti poništenje tog akta; poništenje određenog akta Europske unije mogu zatražiti i pojedinci, ako se akti izravno na njih odnose,
- osiguranje djelovanja Europske unije (tužbe zbog propusta) – u slučaju da Parlament, Vijeće i Komisija koji su dužni u određenim okolnostima donositi određene odluke to ne učine, države članice Europske unije, druge institucije Europske unije ili, u određenim slučajevima, pojedinci, mogu se obratiti Sudu,
- kažnjavanje institucija Europske unije (tužbe za naknadu štete) – pojedinci i poduzeća koji pretrpe štetu zbog djelovanja ili propusta Europske unije ili njegova osoblja mogu protiv njih podnijeti tužbu pred Sudom.

³⁶ CURIA, http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_6999/ (22.03.2016.)

³⁷ Institucije EU-a i ostala tijela, op. cit., (bilj. 11).

Sud, dakle, predstavlja sudbenu vlast Europske unije te u suradnji sa sudovima država članica osigurava jedinstvenu primjenu i tumačenje prava Europske unije. Razvio se iz tzv. sustava sudova Zajednice, koji je postojao do Lisabonskog ugovora, a bio je sastavljen od:³⁸ 1) Suda pravde Europskih Zajednica (Europski sud) i 2) Prvostupanjskog suda Europskih zajednica. Temeljem Lisabonskog ugovora ustrojen je Sud Europske unije koji se sastoji od tri suda:³⁹

- 1) Sud – sastavljen je od 28 sudaca (jednog sudca iz svake države članice Europske unije) i 11 nezavisnih odvjetnika,
- 2) Općeg sud – sastavljen je od po jednog sudca iz svake države članice Europske unije i
- 3) Službenički sud – sastavljen je od sedam sudaca.

Od osnivanja navedena tri suda donijela su 28.000 presuda. Hijerarhijski odnos među sudovima vidljiv je prema njihovoj nadležnosti. Sud je isključivo nadležan za postupke između institucija te postupke koje država članica podnosi protiv Europskog parlamenta i/ili Vijeća.⁴⁰ Donosi presude vezane uz različite postupke:⁴¹

- prethodno pitanje – donosi presude ili obrazloženo rješenje na zahtjeve vezane uz prethodnu odluku, koje podnose nacionalni sudovi,
- tužba zbog povrede – Sud može nadzirati poštuju li države članice obveze koje imaju na temelju prava Unije; pokretanju postupka pred Sudom prethodni faza postupka koju pokreće Komisija i u kojoj se državi članici daje mogućnosti da odgovori na pritužbe koje su joj upućene; ako taj postupak ne potakne državu članicu na otklanjanje povrede, Sud može podnijeti tužbu zbog kršenja prava Unije,
- tužba za poništenje – ovom tužbom tužitelj zahtijeva poništenje akta (posebice uredbe, direktive ili odluke) koji je donijela jedna institucija, tijelo, ured ili agencija Unije; Sud je isključivo nadležan za tužbe država članica protiv Europskog parlamenta i/ili Vijeća (osim za akte Vijeća iz područja državnih potpora “dampinga” i provedbenih ovlasti) i međuinstitucionalne tužbe; Opći je sud u prvom stupnju nadležan za odlučivanje o ostalim tužbama ove vrste, a posebno o tužbama pojedinaca,

³⁸ Sud Europske unije, http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/court-justice/index_hr.htm (21.03.2016.)

³⁹ Mintas Hodak, Lj. (ur.), Europska unija, op. cit., (bilj. 3), str. 141.

⁴⁰ Sud Europske unije, op. cit., (bilj. 38).

⁴¹ CURIA, op. cit., (bilj. 36).

- žalba – Sudu se može podnijeti žalba protiv presude i rješenja Općeg suda, koja se može odnositi isključivo na pravna pitanja; ako je žalba dopuštena i osnovana, Sud ukida odluku Općeg suda,
- preispitivanje – odluke Općeg suda o žalbama na odluke Službeničkog suda Europske unije mogu iznimno biti predmet preispitivanja pred Sudom prema uvjetima predviđenim protokolom Suda Europske unije.

Ukupan broj predmeta koji je u 2015. godini došao pred Sud bio 713, što je najveći broj novih slučajeva podnesenih tijekom jedne godine u povijesti suda. U odnosu na 2014. godinu kada ih je bilo 622, to je povećanje za 15%, a posljedica je rasta broja žalbi (215 žalbi, što je dvostruko više nego u 2014. godini kada ih je bilo 111, te najviše u povijesti Suda).⁴²

Opći sud, osnovan 1988. godine, za razliku od Suda, nema stalne nezavisne odvjetnike. Iznimno ta dužnost može biti povjerena sucu. U postupcima koji se pred Općim sudom vode, odlučuju vijeća sastavljena od tri suca i pet sudaca, a u određenim slučajevima i sudac pojedinac. Kada za to postoji opravdanje, Opći sud može zasjedati i u velikom vijeću (petnaest sudaca). Opći sud je nadležan za:⁴³

- tužbe koje podnose fizičke ili pravne osobe za poništenje akata institucija, tijela, ureda ili agencija Europske unije koji su upućeni tim osobama ili se na njih izravno i osobno odnose (primjerice, tužba nekog društva protiv odluke Komisije kojom mu se izriče novčana kazna), kao i protiv regulatornih akata koji se izravno odnose na te osobe, a ne podrazumijevaju provedbene mjere ili tužbe koje podnose te iste osobe zbog propusta postupanja navedenih institucija, tijela, ureda ili agencija,
- tužbe koje podnose države članice protiv Komisije,
- tužbe koje podnose države članice protiv Vijeća u vezi s aktima iz područja državnih potpora i mjera trgovinske zaštite (“damping”) i s aktima kojima Vijeće izvršava svoje provedbene ovlasti,
- tužbe radi naknade štete koje su prouzročile institucije, tijela, uredi ili agencije Europske unije ili njihovi djelatnici,

⁴² Annual Report 2015 Judicial Activity, Court of Justice of The European Union, http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2016-04/en_ap_jur15_provisoire2.pdf (20.03.2016.)

⁴³ CURIA, op. cit., (bilj. 36).

- tužbe na temelju ugovora Europske unije kojima se izrijekom predviđa nadležnost Općeg suda,
- tužbe koje se odnose na žig Zajednice,
- žalbe koje se mogu podnositi samo na pravna pitanja, protiv odluka Službeničkog suda Europske unije.

Zastupljenost postupaka u tijeku na dan 31. prosinca 2014. godine bila je: 61 % izravne tužbe, 34 % predmeti o intelektualnom vlasništvu i 5 % žalbe i posebni postupci. Na odluku Općeg suda može se Sudu podnijeti žalba.

Opći sud je u 2015. godini pokazao izuzetnu produktivnost riješivši 987 slučajeva, što je porast završenih sporova u odnosu na 2010. godinu od gotovo 90% (527 slučajeva u 2010. godini) i 20% u odnosu na 2014. godinu, što ukazuje na opravdanost provedene reforme Suda Europske unije u posljednjim godinama. Broj novih slučajeva iznosio je 831, odnosno 9% manje nego u 2014. godini (912). Prosječan godišnji broj novih slučajeva između 2013. i 2015. godine veći je za 40% iznad prosječnog godišnjeg broja između 2008. i 2010. godine.⁴⁴

Službenički sud je osnovan 2004. godine te je pridružen Općem sudu. Sudce Službeničkog suda imenuje Vijeće na razdoblje od šest godina, s mogućnošću njihovog ponovnog imenovanja. Službenički sud je specijaliziran za sporove iz područja javne službe Europske unije, koji su prije bili u nadležnosti Suda, a nakon što je osnovan, Općinskog suda. Službenički sud je na temelju članka 270. Ugovora o funkcioniranju Europske unije nadležan za rješavanje sporova u prvom stupnju između Europske unije i njezinih djelatnika (oko 150 predmeta godišnje). U užem smislu, sporovi se odnose na pitanja iz radnih odnosa (na plaću, napredovanje u karijeri, zapošljavanje, stegovne mjere i dr.), ali i na sustav socijalne sigurnosti (zdravstveno, mirovinsko i invalidsko osiguranje, osiguranje za slučaj nesreće na radu, obiteljske naknade i dr.). U nadležnosti Službeničkog suda su i sporovi koji se odnose na određeno specifično osoblje, odnosno zaposlenike u Eurojustu, Europolu, Europskoj središnjoj banci, Uredu za usklađivanje na unutarnjem tržištu i Europskoj službi za vanjske djelatnosti. Službenički sud, međutim, ne može rješavati sporove između državnih uprava i njihovih djelatnika.⁴⁵ Žalba na odluke Službeničkog suda može se podnijeti u roku od dva

⁴⁴ Annual Report 2015 Judicial Activity, op. cit., (bilj. 42).

⁴⁵ CURIA, op. cit., (bilj. 36).

mjeseca Općem sudu, a može se isključivo odnositi na pravna pitanja. Odluke Općeg suda o žalbi mogu iznimno biti predmet preispitivanja pred Sudom.

2.6. Revizorski sud

Europski revizorski sud (engl. European Court of Auditors) osnovan 1977. godine radi revizije financija Europske unije, provjerava ispravnost prikupljanja i uporabe financijskih sredstava Europske unije te pridonosi boljem upravljanju financijama Europske unije.⁴⁶ Polazišne točke revizijske aktivnosti Revizorskog suda su proračun i politike Europske unije, prvenstveno u područjima vezanima uz rast i zapošljavanje, dodanu vrijednost, javne financije, okoliš i klimatske promjene.

Neovisni je vanjski revizor Europske unije, te mu je dana zadaća zaštite interesa poreznih obveznika Europske unije. Kako bi efikasno obavio svoje zadaće, provodi tri vrste revizije: financijsku reviziju (provjerava točnost predstavljanja financijskog stanja u financijskim izvješćima), reviziju usklađivanja (provjerava usklađenost financijskih transakcija s pravilima) i reviziju učinkovitosti poslovanja (provjerava efikasnost ostvarivanja ciljeva financijskim sredstvima Europske unije).

Obveza je Europskog revizorskog suda na kraju svake financijske godine podnijeti godišnje izvješće Europskom parlamentu i Vijeću Europske unije, a koji Europski parlament pregledava prije donošenja odluke o odobrenju upravljanja Komisije proračunom Europske unije.

Revizijske aktivnosti Europskog revizorskog suda uglavnom se odnose na aktivnosti Europske komisije kao glavnog tijela odgovornog za izvršenje proračuna Europske unije. Međutim, u uskoj je suradnji i s vlastima u državama članicama, jer većinom financijskih sredstava Europske unije (oko 80%) Komisija upravlja zajedno s nacionalnim vlastima.

⁴⁶ Institucije EU-a i ostala tijela, op. cit., (bilj. 11).

2.7. Ostale institucije i tijela Europske unije

Uz navedene institucije, institucionalni sustav Europske unije sastoji se i od većeg broja drugih pomoćnih tijela i institucija, koje su predstavljene u daljnjem tekstu.

- **Europska služba za vanjsko djelovanje** (engl. European External Action Service, skr. EEAS) je diplomatska služba Europske unije, osnovana 2011. godine na temelju Lisabonskog ugovora. Zamišljena je kao tijelo koje promiče vrijednosti i interese Europske unije u svijetu te osigurava koordinaciju i dosljednost u odnosima s ostatkom svijeta.⁴⁷ Aktivnosti ovog tijela usmjerene su ka pomaganju Visokoj predstavnici Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku u provođenju vanjske i sigurnosne politike Europske unije, upravljanju diplomatskim odnosima i strateškim partnerstvima sa zemlja koje nisu države članice Europske unije te suradnji s nacionalnim diplomatskim službama država članica Europske unije, Ujedinjenim narodima i drugim vodećim svjetskim silama.⁴⁸

- **Europski gospodarski i socijalni odbor** (engl. European Economic and Social Committee, skr. EESC) osnovan 1957. godine, savjetodavno je tijelo koje predstavlja poslodavce, organizacije radnika i druge interesne skupine. Sastavljen je od 350 članova iz svih država članica Europske unije. Ključne zadaće ovog tijela su:⁴⁹

- osiguranje politici i pravu Europske unije prilagodbi socijalnim i gospodarskim uvjetima, traženju konsenzusa u cilju ispunjenja zajedničkih interesa,
- promicanje participativnosti u Europskoj uniji dajući glas poslodavcima i organizacijama radnika te drugim interesnim skupinama te osiguravajući s njima dijalog,
- promicanje vrijednosti europske integracije te jačanje uloge participativne demokracije i organizacije civilnog društva.

- **Odbor regija** (engl. Committee of the Regions, skr. CR) osnovan je 1994. godine Ugovorom o Europskoj uniji, kao odgovor na sve učestalije zahtjeve regionalnih vlasti u državama članicama da im se omogući neposredan utjecaj na donošenje onih odluka u Europskoj uniji kojima se zadire u lokalne interese. Sastoji se od predstavnika regionalnih i

⁴⁷ Uspostava Europske službe za vanjsko djelovanje, Europski revizorski sud, Luxemburg, 2014., str. 5.

⁴⁸ Institucije EU-a i ostala tijela, op. cit., (bilj. 11).

⁴⁹ Ibid.

lokalnih vlasti 28 država članica. Lisabonskim ugovorom broj članova Odbora ne smije premašiti 350, demokratski se biraju i/ili imaju politički legitimitet u svojoj državi. Putem Odbora regija lokalne i regionalne vlasti Europske unije imaju mogućnost izjašnjavanja o novitetima u zakonodavstvu Europske unije bitne za regije i gradove. Ovaj Odbor može dati samo neobavezujuće mišljenje bilo na vlastitu inicijativu ili kada su to dužni zatražiti Europska komisija, Vijeće Europske unije ili Europski parlament o svim ključnim pitanjima važnim za regionalnu i lokalnu razinu, a uključuju: ekonomsku, teritorijalnu i socijalnu koheziju, socijalna pitanja, zapošljavanje, obrazovanje, javno zdravstvo, okoliš, energetska infrastrukturu, sport itd.

- **Europski ombudsman** (engl. European Ombudsman) je osnovan 1995. godine, s osnovnom zadaćom istraživanja pritužbi na institucije, tijela, službe i agencije Europske unije.⁵⁰ Pritužbe mogu uložiti državljani Europske unije, pravne osobe, udruge i dr. pravne osobe registrirane u državi članici Europske unije. U nadležnosti Ombudsmana je istraživanje različitih vrsta upravnih nepravilnosti, kao što su nepravедnost, zlouporaba ovlasti, diskriminacija, nepotrebne odgode i dr. Ombudsmana bira Europski parlament na mandat od pet godina.

- **Europski nadzornik za zaštitu podataka** (engl. European Data Protection Day) osnovan je 2004. godine sa svrhom osiguranja poštivanja prava građana na privatnost kod obrade njihovih osobnih podataka od strane institucija i tijela Europske unije. U njegovoj nadležnosti je:⁵¹ nadziranje obrade osobnih podataka koju provodi administracija Europske unije u svrhu osiguranja usklađenosti s pravilima o zaštiti privatnosti, savjetovanje institucija i tijela Europske unije o svim aspektima obrade osobnih podataka te povezanim politikama i zakonodavstvu, rješavanje pritužbi i provedba istrage, suradnja s nacionalnim tijelima država članica radi osiguranja dosljednosti u zaštiti podataka te praćenje nove tehnologije koja može utjecati na zaštitu podataka.

⁵⁰ Europski ombudsman, <http://www.ombudsman.europa.eu/hr/home.faces> (23.03.2016.)

⁵¹ Institucije EU-a i ostala tijela, op. cit., (bilj. 11).

• **Međuinstitucionalna tijela** imaju specijaliziranu ulogu, a obuhvaćaju:⁵²

- Europsku upravnu školu osnovanu 2005. godine sa zadaćom pružanja osoblju Europske unije izobrazbu u određenim posebnim područjima,
- Europski ured za odabir osoblja, osnovan 2003. godine sa zadaćom organiziranja konkurentnih natječaja za odabir djelatnika koje će raditi u svim institucijama Europske unije,
- Tim za hitni odgovor na računalne ugroze (CERT) osnovan 2011. godine sa zadaćom pružanja pomoći pri upravljanju prijetnjama računalnim sustavima u institucijama Europske unije,
- Ured za publikacije Europske unije koji djeluje kao izdavačka kuća institucija Europske unije.

Uz navedene institucije u institucionalnom sustavu Europske unije djeluje i veći broj agencija i interesnih skupina. Agencije se osnivaju sekundarnim aktima europskog prava s ciljem postizanja nekog specifičnog bilo tehničkog bilo znanstvenog bilo upravljački cilj, a uglavnom imaju savjetodavni karakter. Neke od tih agencija su: Europska agencija za upravljanje operativnom suradnjom na vanjskim granicama (FRONTEX), Europska agencija za okoliš (EEA), Europska agencija za nadzor u ribarstvu (EFCA) i dr. Interesne skupine su razne nevladine udruge koje se često nazivaju i lobisti.⁵³ Veći broj interesnih skupina predstavljaju organizacije proizvođača i poslodavaca, od onih koje su orijentirane na gospodarska pitanja, preko onih koje se bave više socijalnim dimenzijama politike Europske unije, pa do onih koje artikuliraju neke sasvim nove interese (primjerice grupe za zaštitu životinja itd.). Među interesnim skupinama su primjerice Interesna skupina za Jadran, Interesna skupina za prava LGBT osoba i dr. Značaj interesnih skupina proizlazi iz činjenice što one definiraju, zastupaju i artikuliraju interese svojih članova na europskoj razini, ali i u tome što pomažu tijelima Europske unije da, prigodom donošenja odluka, imaju uvid u implikacije koje predložena rješenja imaju na one gospodarske i socijalne grupe koje će takvim odlukama biti zahvaćene.

Temeljem navedenog može se zaključiti da je na razini Europske unije strukturiran veći broj institucija, agencija i interesnih skupina koje djeluje u skladu s osnivačkim ugovorima i pridonose realizaciji zajedničkih politika Europske unije.

⁵² Ibid.

⁵³ Mintas Hodak, Lj. (ur.), Europska unija, op. cit., (bilj. 3), str. 153.

3. FINANCIJSKE INSTITUCIJE EUROPSKE UNIJE

Većina financijskih institucija su financijski posrednici koji pribavljena sredstva, kreirajući potraživanja investitora prema sebi, pretvaraju u potraživanja drugačijih karakteristika. Ostale financijske institucije asistiraju na financijskim tržištima i nemaju posredničku ulogu.⁵⁴ Stoga je pojam “financijskih institucija” veoma širok i obuhvaća sve one organizacije koje sudjeluju u financijskim transakcijama kao financijski posrednici, brokeri, dileri ili investicijski bankari.

Financijske institucije Europske unije čine: Europska središnja banka, Europska investicijska banka, Europski investicijski fond, Europska banka za obnovu i razvoj te fondovi Europske unije.

3.1. Europska središnja banka

Europska središnja banka zauzima središnju poziciju unutar Europskog sustava središnjih banaka. Ona je naddržavno tijelo koje vodi zajedničku monetarnu politiku članica Europske unije. Monetarnu politiku provodi dijelom samostalno, a dijelom putem nacionalnih središnjih banaka.

3.1.1. Povijesni pregled razvoja Europske središnje banke

Razvoj Europske središnje banke usko je vezan uz uspostavu Europske monetarne unije, i faze njenog razvoja. Ekonomska i monetarna unija (engl. Economic and Monetary Union, skr. EMU) naziv je za proces harmoniziranja ekonomskih i monetarnih politika država članica Europske unije s ciljem uvođenja zajedničke valute euro. Prema Delorsovom izvješću tri su faze u formiranju Ekonomske i monetarne unije.⁵⁵ Prva faza je započela 1. srpnja 1990. godine, a obuhvaćala je: 1) uklanjanje svih prepreka slobodnom protoku kapitala između

⁵⁴ Šutalo, J., Leko, V., Grubišić, N., *Financijski management u praksi*, Masmedia, Zagreb, 1994., str. 82.

⁵⁵ Mintas–Hodak, Lj. (ur.), *Europska unija*, op. cit., (bilj. 3), str. 333.

države, 2) uvođenje novih modaliteta suradnje između nacionalnih središnjih banaka kroz ugradnju toga mandata u pravila rada Odbora guvernera središnjih banaka država članica (Odbor guvernera postojao je još od 1964. godine), 3) slobodu korištenja ECU-a (engl. European Currency Unit), prethodnice eura i 4) pojačanje ekonomske konvergencije među državama članicama. Druga je faza trajala od 1. siječnja 1994. godine do 31. prosinca 1998. godine. U ovoj fazi osnovan je Europski monetarni institut, preteča Europske središnje banke, a krajem ove faze i Europska centralna banka. Osim toga ova je faza obuhvatila ugrađivanje zabrane izravnog kreditiranja javnog sektora od strane središnjih banaka u zakonodavstva država članica, jačanje koordinacije monetarnih politika država članica, jačanje ekonomske konvergencije država članica, ugrađivanje zakonskih odredbi o nezavisnosti središnjih banaka u nacionalna zakonodavstva, a najkasnije do osnivanja Europskog sustava središnjih banaka, oblikovanje europskog tečajnog mehanizma i Pakta o stabilnosti i rastu, te provođenje priprema za treću fazu. Treća faza je započela 1. siječnja 1999. godine. Za ovu se fazu vezuje "rođenje eura". Faza je obuhvaćala: nepovratno fiksiranje tečajeva nacionalnih valuta, uvođenje eura kao depozitnog novca, vođenje jedinstvene monetarne politike u okviru Europskoga sustava središnjih banaka, stupanje na snagu europskog tečajnog mehanizma (ERM 2), stupanje na snagu Pakta o stabilnosti i rastu, zamjena gotovine u optjecaju nacionalnih valuta eurom od 1. siječnja 2002. godine.

Europska središnja banka je, dakle, nastala u drugoj fazi razvoja Europske monetarne unije. Osnovana je Statutom 1. lipnja 1998. godine zajedno s Europskim sustavom središnjih banaka (engl. European System of Central Banks, skr. ESCB), sa sjedištem u Frankfurtu. Osnivači ECB su 11 država članica EMU-a, dok je u 2016. godini ECB središnja banka za 19 država članica Europske unije koje su prihvatile euro. ECB je osnovana kao jezgra Eurosustava i ESCB. Europski sustav centralnih banaka (ESCB) sastoji se od Europske središnje banke (ECB) i nacionalnih banaka (NCB) svih 28 država članica Europske unije. Eurosustav je sastavljen od Europske središnje banke (EC) i nacionalnih središnjih banaka onih država članica Europske unije koje su uvele euro.

Formiranje ESB-a i ESSB-a podrazumijevalo je stvaranje određenih preduvjeta. Prvi je preduvjet bio ostvarenje zadovoljavajućeg stupnja neovisnosti nacionalnih središnjih banaka zemalja članica. To se postiglo prilagođavanjem zakona o središnjim bankama. Najvažniji aspekt u postizanju neovisnosti bilo je dodjeljivanje javnih financija i emisijske funkcije

središnje banke ugrađivanjem zabrane izravnog financiranja države od strane nacionalne središnje banke.

3.1.2. Organizacija i djelovanje Europske središnje banke

Usvajanjem Lisabonskog ugovora (čl. 13), ECB je postao institucija Europske unije. Osnovan je, kako je već istaknuto 1. lipnja 1998. godine zajedno s ESCB. Ugovor ograničava aktivnosti ECB-a na određena tematska područja, a odnose se na središnje bankarske funkcije u odnosu na euro (čl. 127. i 282. do 283. Ugovora o Europskoj uniji).

Uvođenjem eura 1999. godine ECB preuzima potpunu odgovornost za monetarnu politiku u eurozoni. Glavni razlog osnutka ECB-a bilo je stvaranje monetarne unije s jedinstvenom valutom – eurom. Države koje sudjeluju u monetarnoj uniji prenijele su ovlasti nad monetarnom politikom na europsku razinu, odnosno Središnju banku. ECB nadzire količinu novca u optjecaju, upravlja tečajem eura, brine se za funkcioniranje platnog sustava te zajedno sa središnjim bankama država članicama drži i upravlja službenim deviznim pričuvama. Osnovni cilj mu je održati stabilnost cijena te vođenje jedinstvene monetarne politike unutar eurozone.⁵⁶ To pretpostavlja strogo kontroliranje inflacije što podrazumijeva da godišnje povećanje potrošačkih cijena treba biti manje od 2%.

ECB djeluje kao pravna osoba na temelju međunarodnog javnog prava. Samo ona može dopustiti izdavanje eura. Neovisna je u provođenju svojih ovlasti i upravljanju svojim financijskim sredstvima. Tu neovisnost poštuju institucije, tijela, uredi i agencije Europske unije te vlade država članica. Tijela ECB-a koja donose odluke su: Upravno vijeće i Izvršni odbor. Ova tijela upravljaju ESCB-om. Uz navedena tijela djeluje i Opće vijeće. Osim njih, ECB ima kontrolne mehanizme, unutarnje i vanjske. U unutarnje mehanizme ubrajaju se: interna revizija, sustav interne kontrole, etički kodeks i pravila “insider trading-a”⁵⁷, budžetska autorizacija, službenik za zaštitu podataka, OLAF (Europski ured za sprječavanje prijevara istraga i pravila za sprječavanje prijevara) unutar ECB-a i odbor unutarnjeg revizora.

⁵⁶ Scheller H. K., The European Central Bank, History, role and functions, second revised, European Central Bank, Frankfurt am Main, 2006., <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/ecbhistoryrolefunctions2006en.pdf> (22.03.2016.)

⁵⁷ Nedopušteni oblik korištenja povlaštenih informacija radi postizanja eksterne koristi na tržištu.

Vanjske kontrolne mehanizme čine: eksterni revizori i ECA. Eksterni revizori kontroliraju račune i financijske izvještaje ECB-a, a ECA proučava operativnu efikasnost menadžmenta. ECB je podijeljen u 17 poslovnih područja kojima rukovode menadžeri i direktori čija je dužnost podnošenje izvještaja članovima Izvršnog odbora o radu svakog pojedinog područja.

Upravno vijeće i Izvršno vijeće, kako je istaknuto, donose odluke i upravljaju Eurosustavom i ESCB-om. *Upravno vijeće* ECB-a je najviša instanca ECB-a. Sastavljeno je od šest članova Izvršnog odbora i guvernera nacionalnih centralnih banaka iz 19 država eurozone. Predsjednika, potpredsjednika i ostala četiri člana Izvršnog odbora imenuje Europsko vijeće kvalificiranom većinom iz redova priznatih osoba s profesionalnim iskustvom u monetarnim ili bankarskim poslovima, na preporuku Vijeća i nakon savjetovanja s Europskim parlamentom i Upravnim vijećem ECB-e. Mandat im traje osam godina i ne mogu biti ponovno izabrani.

Upravno vijeće se nalazi na vrhu piramide odlučivanja i donosi strateške odluke za Eurosustav. Riječ je odlukama vezanim za donošenje monetarne politike (primarno odluke o visini kamatnih stopa), ali i o drugim odlukama kao što su odluke vezane za odobravanje izdavanja novčanica eura, prihvaćanja godišnjeg izvješća i financijskih računa ECB-a. Temeljne su mu funkcije:⁵⁸

- usvajanje smjernica i donošenje odluka potrebnih kako bi se osiguralo obavljanje zadaća dodijeljenih ECB-u i Eurosustavu,
- oblikovanje monetarne politike za europodručje, što uključuje donošenje odluka u vezi s monetarnim ciljevima, ključnim kamatnim stopama i ponudom pričuva u Eurosustavu te utvrđivanje smjernica potrebnih za primjenu tih odluka,
- u sklopu novih odgovornosti ECB-a u vezi s nadzorom banaka, donošenje odluka koje se odnose na opći okvir u skladu s kojim se donose odluke iz područja nadzora i donošenja dovršenih nacрта odluka koje predlaže Nadzorni odbor u skladu s postupkom o neisticanju prigovora.

Proširenje europodručja uključivanje Litve kao 19 države članice 1. siječnja 2015. godine potaknulo je provedbu sustava rotacije prava glasa članova Upravnog odbora.

⁵⁸ Upis kapitala, http://www.ecb.europa.eu/ecb/orga/decisions/govc/html/index_hr.html (22.03.2016.)

Izvršni odbor je operativno tijelo ECB-a, a sastoji se od šest članova: predsjednika i potpredsjednika ECB-a i četiri druga člana koji su zaposleni na puno radno vrijeme u ECB-u. Imenuje ih odlukom kvalificirane većine Europsko vijeće. Izvršno vijeće je odgovorno za donošenje i provođenje tzv. dnevnih operativnih odluka. U tom smislu, Izvršni odbor ima zadatak:⁵⁹

- pripremiti sjednice Upravnog vijeća,
- provoditi monetarnu politiku za europodručje u skladu sa smjernicama i odlukama Upravnog vijeća; pritom daje potrebne upute nacionalnim središnjim bankama europodručja,
- upravljati svakodnevnim poslovanjem ECB-a,
- postupati prema ovlastima koje mu prenese Upravno vijeće, među kojima su i neke regulatorne ovlasti.

Opće vijeće ECB-a je prijelazno tijelo koje postoji do trenutka dok sve članice Europske unije ne uvedu euro. Sastavljeno je od predsjednika i potpredsjednika ECB-a i guvernera centralnih banaka 28 država članica Europske unije, što znači da su u Opće vijeće uključeni predstavnici 19 država članica europodručja i 9 država članica izvan europodručja. Ostali članovi Izvršnog odbora ECB-a, predstavnik Vijeća Europske unije i jedan član Europske komisije mogu sudjelovati na sastancima Općeg vijeća bez prava glasa. Osim njegove prijelazne funkcije, ono pridonosi:⁶⁰

- izvršenju savjetodavnih funkcija ECB-a,
- prikupljanju statističkih informacija,
- pripremi godišnjeg izvješća ECB-a,
- uspostavi potrebnih pravila za standardizirano računovodstveno evidentiranje i izvještavanje o poslovanju nacionalnih središnjih banaka,
- donošenju mjera povezanih s određivanjem ključa za upis kapitala ECB-u, ako već nisu definirani ugovorom,
- utvrđivanju uvjeta zapošljavanja u ECB-u,
- potrebnim priprema za neopozivo utvrđivanje tečaja valuta “država članica Europske unije s odstupanjem” prema euru.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Ibid.

Osnovni zadatak Općeg vijeća je savjetodavna uloga prilikom pripreme članica za pristupanje Eurosustavu. U tom kontekstu, Opće vijeće prihvaća Izvještaje o konvergenciji i nadgleda funkcioniranje tečajnog mehanizma ERM II.

Nadzorni odbor ECB-a sastaje se dvaput mjesečno kako bi raspravio o nadzornim zadaćama ECB-a, kao i o planiranju i provođenju plana. Upravnom vijeću predlaže nacрте odluka koje su u skladu s postupkom neisticanja prigovora. Sastavljeno je od: predsjednika, potpredsjednika, četiri predstavnika ECB-a i predstavnika nacionalnih nadzornih tijela. Nacionalna nadzorna tijela se imenuju na temelju sustava rotacije koji osigurava pravednu zastupljenost država članica.

3.1.3. Neovisnost Europske središnje banke

Temeljna pretpostavka za obavljanje funkcija i ispunjavanje zadanih ciljeva ECB-a je njegova neovisnosti. U skladu s člankom 130. Ugovora o funkcioniranju Europske unije prilikom provođenja ovlasti te obavljanja svojih zadaća i dužnosti u skladu s Ugovorima i Statutom ECB-a, niti ECB niti nacionalne središnje banke Eurosustava, niti bilo koji član njihovih tijela koje donose odluke ne može tražiti ili primati upute od institucija, tijela, ureda ili agencija Europske unije, bilo koje vlade država članica ili bilo kojeg drugog tijela. Institucije Europske unije i vlade država članica moraju poštivati ovo načelo i ne smiju pokušavati utjecati na ECB ili na nacionalne središnje banke. Neovisnost ECB-a, dakle, podrazumijeva postojanje visokog stupnja slobode odlučivanja pri vođenju monetarne politike. Neovisnost ECB-a ogleda se u četiri segmenta:⁶¹

- institucionalna neovisnost,
- neovisnost u donošenju odluka o monetarnoj politici,
- osobna neovisnost dužnosnika ECB-a,
- financijska neovisnost.

Institucionalna neovisnost je potrebna kako bi se omogućilo djelotvorno i samostalno provođenje monetarne politike s ciljem ostvarivanja stabilnosti cijena, bez mogućnosti

⁶¹ Vujčić, B. (ur.), Euro – Europska monetarna unija i Hrvatska, Masmedia, Zagreb, 2003., str. 56.

uplitanja drugih institucija Europske unije ili država članica u definiranje ciljeva i donošenja odluka. Odluke monetarne politike o cilju, smjerovima djelovanja i odabiru odgovarajućih instrumenata potpuno su u nadležnosti ECB-a, te se ne mogu decentralizirati na nacionalne razine. Nacionalne centralne banke, međutim, provode monetarne operacije u skladu s odlukama ECB-a. Time ostvaruju operativnu ili funkcionalnu neovisnost u definiranju i ostvarivanju svog osnovnog cilja djelovanja.

Neovisnost u donošenju odluka ECB-a o monetarnoj politici znači da osobe izvan ECB-a ne smiju utjecati na donošenje odluka. Time se onemogućavaju utjecaji od strane trećih osoba i pristranost u vođenju monetarne politike.

Neovisnost o raznim političkim pritiscima i osobnim interesima ECB postiže dužim rokovima na koje se biraju dužnosnici središnjih banaka, koji se obično ne poklapaju s političkim ciklusom. Minimalni mandat kojeg može dobiti guverner središnje banke države članice je pet godina, s tim da se mandat može produžiti. Zaštita članova odbora omogućena je i strogim propisima koji reguliraju uvjete njihova otpuštanja. Guverneri središnje banke ne mogu biti diskrecijski otpušteni, niti ih se može otpustiti zbog njihovih rezultata prethodnih godina. Time se nastoji zaštititi sustav središnjeg bankarstva od političkih utjecaja u pojedinim državama članicama. Guverner nacionalne središnje banke se može smijeniti jedino u slučaju njegove nesposobnosti obavljanja dužnost, u slučaju starosti i bolesti, isteka mandata ili povrede etičkog kodeksa.

Financijska neovisnost se ogleda u činjenici da kapital ECB-a upisuju jedino neovisne nacionalne središnje banke država članica EMU-a. Kapital ECB-a dolazi iz nacionalnih središnjih banaka svih država članica Europske unije. Dana 1. siječnja 2015. godine iznosio je 10,8 mlrd. eura. Pri osnivanju, kapital ECB-a iznosio je 5 mlrd. eura. Udio svake nacionalne središnje banke u kapitalu ECB-a izračunava se pomoću ključa koji odražava udio dotične države u ukupnom stanovništvu i bruto domaćem proizvodu Europske unije. Od 1. siječnja 1999. godine, kada je započela treća faza razvoja ekonomske i monetarne unije, ključ je šest puta mijenjan. Prvo ažuriranje obavljeno je 1. siječnja 2004. godine, 1. siječnja 2009. godine, a dodatne izmjene izvršene su 1. svibnja 2004. godine (proširenjem Europske unije za deset država članica: Češke, Estonije, Cipra, Latvije, Litve, Mađarska, Malta, Poljska, Slovenija i Slovačka), 1. siječnja 2007. godine (kad su se Europskoj uniji pridružile Bugarska i Rumunjska) te 1. srpnja 2013. godine (kad se Europskoj uniji pridružila Republika Hrvatska).

Uplaćeni kapital nacionalnih središnjih banaka iz europodručja u kapital ECB-a iznosio je 1. siječnja 2015. godine 7,6 mrd. eura, a podijeljen je kako je prikazano u tablici 1. Nacionalne središnje banke izvan europodručja dužne su 3,75% svog upisanog kapitala uplatiti kao doprinos za troškove poslovanja ECB-a. Njihov doprinos na kraju 2015. godine iznosio je 120,2 mil. eura.⁶²

Tablica 1. Kapital ECB-a po nacionalnim središnjim bankama, 1. siječnja 2015. godine

	Ključ kapitala (u %)	Uplaćeni kapital (€)
Nacionalne središnje banke europodručja		
Belgija – National Bank van België	2,4778	268.222.025,17
Njemačka – Deutsche Bundesbank	17,9973	1.948.208.997,34
Estonija – Eesti Pank	0,1928	20.870.613,63
Irska – Central Bank of Ireland	1,1607	125.645.857,06
Grčka – Bank of Greece	2,0332	220.094.043,74
Španjolska – Banco de Espana	8,8409	957.028.050,02
Francuska – Banque de France	14,1792	1.534.899.402,41
Italija – Banca d'Italia	12,3108	1.332.644.970,33
Cipar – Central Bank of Cyprus	0,1513	16.378.235,70
Latvija – Latvijas Banka (Latvija)	0,2821	30.537.344,94
Litva – Lietuvos bankas (Litva)	0,4132	44.728.929,21
Luxemburg – Banque centrale du Luxembourg	0,2030	21.974.764,35
Malta – Bank Centrali ta'Malta	0,0648	7.014.604,58
Nizozemska – De Nederlandsche Bank	4,0035	433.379.158,03
Austrija – Oesterreichische Nationalbank	1,9631	212.505.713,78
Portugal – Banco de Portugal	1,7434	188.723.173,25
Slovenija – Banka Slovenije	0,3455	37.400.399,43
Slovačka – Národná banka Slovenska	0,7725	83.623.179,61
Finska – Suomen Pankki – Finlands Bank	1,2564	136.005.388,82
Ukupno	70,3915	7.619.884.851,40
Nacionalne središnje banke izvan europodručja		
Bugarska – Bugarska narodna banka	0,8590	3.487.005
Češka – Česká narodni banka	1,6075	6.525.450
Danska – Danmarks nationalbank	1,4873	6.037.512
Hrvatska – Hrvatska narodna banka	0,6023	2.44.963
Mađarska – Magyar Nemzeti Bank	1,3798	5.601.129
Poljska – Narodowy Bank Polski	5,1230	20.796.192
Rumunjska – Banca Nationala a Romaniei	2,6024	10.564.124
Švedska – Sveriges Riksbank	2,2729	9.226.559
V. Britanija – Bank of England	13,6743	55.509.148
Ukupno	29,6085	120.192.083
Sveukupno	10,0000	7.740.076.935

Izvor: ESB Godišnje izvješće 2015., <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/annrep/ar2015hr.pdf?a96273c22d387b21f05896a4ed535e42> (23.03.2016.)

⁶² ESB Godišnje izvješće 2015., <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/annrep/ar2015hr.pdf?a96273c22d387b21f05896a4ed535e42> (23.03.2016.)

Države koje žele postati članicama Europske unije moraju svoja vlastita zakonodavstva i institucionalni okvir središnjeg bankarstva prilagoditi Sporazumu iz Maastrichta i Lisabonskom ugovoru te statutima ESCB-a i ECB-a. Također, moraju osigurati institucionalne garancije da će njihove središnje banke ostati ili postati neovisne središnje banke.

3.1.4. Monetarna funkcija Europske središnje banke

Temeljna funkcija dana Europskoj središnjoj banci je donošenje odluka vezanih za monetarnu politiku. Osnovni ciljevi jedinstvene monetarne politike u području eura definirani su Ugovorom o Europskoj uniji i Statutom Europskog sustava središnjih banaka i Europske središnje banke. Statut je jedan od protokola Ugovora o funkcioniranju Europske unije. U članku 127. stavku 2. Ugovora o funkcioniranju Europske unije utvrđene su zadaće ESCB-a. Glavni cilj ESCB-a je održati stabilnost cijena. Ispunjenje ovog cilja ne smije biti ugroženo drugim ciljevima, odnosno gospodarskim politikama na području Europske unije. Monetarna politika ECB-a usmjerena je tom cilju. Cilj Upravnog vijeća ECB-a je održavati inflaciju ispod, ali blizu 2% na srednji rok. U postizanju ovog cilja, Upravno vijeće svoje odluke temelji na strategiji monetarne politike u dva stupa (stup 1.: ekonomska analiza; stup 2.: monetarna analiza) te ih provodi koristeći operativni okvir. Osnovni zadaci ESCB-a su:⁶³

- utvrđivanje i provođenje monetarne politike Europske unije,
- obavljanje deviznih poslova u skladu s odredbama članka 219. Ugovora o funkcioniranju Europske unije,
- držanje i upravljanje službenim deviznim pričuvama država članica,
- promicanje nesmetanog funkcioniranja platnih sustava.

Upravno vijeće ECB-a određivanjem kamatnih stopa po kojima komercijalne banke mogu dobiti novac od središnje banke, indirektno utječe na kamatne stope u gospodarstvu cijelog europodručja, posebice na stope za kredite koje komercijalne banke dodjeljuju na štedne

⁶³ Čl. 127. st. 2. Pročišćene inačice Ugovora o funkcioniranju Europske unije, Pročišćene inačice Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije, op. cit., (bilj. 10).

uloge. Europska središnja banka u reguliranju se količine novca u optjecaju služi sljedećim instrumentima monetarne politike:⁶⁴

1. operacije na otvorenom tržištu – imaju važnu ulogu u usmjeravanju kamatnih stopa, upravljanju likvidnosti na tržištu te signaliziranju smjera monetarne politike preko četiri kategorije operacija: 1) glavne operacije refinanciranja, b) operacije dugoročnog refinanciranja, 3) operacije fine prilagodbe i 4) strukturne operacije,
2. stalno raspoložive mogućnosti – puštaju ili povlače likvidnost s prekonoćnim dospjećem a prekonoćna kamatna stopa (EONIA) mjeri efektivnu kamatnu stopu koja prevladava na međubankovnom prekonoćnom tržištu,
3. držanje minimalnih obveznih pričuva – ECB može od kreditnih institucija osnovanih u državama članicama zahtijevati držanje minimalnih obveznih pričuva na računu ECB-a i nacionalnim središnjim bankama, u skladu s čl. 19. st. 1. Statuta ECB-a,
4. nestandardne mjere monetarne krize – od srpnja 2013. godine Upravno vijeće ECB-a pruža smjernice buduće politike kamatnih stopa ECB-a koja ovisi o prognozama stabilnosti cijena; primjenjuju se kao odgovor na krizu iz 2007. godine.

Vidljivo je, dakle, da ECB svojim mjerama monetarne politike utječe kako na monetarnu politiku država članica europodručja, tako i onih država članica koje se nalaze izvan europodručja.

3.2. Europska investicijska banka

Europska investicijska banka (engl. European Investment Bank, skr. EIB) je osnovana 1958. godine Rimskim ugovorom. Prema članku 308. Ugovora o funkcioniranju Europske unije, EIB članovi Europske investicijske banke su države članice, što znači da je u zajedničkom vlasništvu svih 28 država članica Europske unije. Zadaća joj je, u interesu Europske unije doprinostiti uravnoteženom i trajnom razvoju unutarnjeg tržišta, pri čemu ima pristup tržištu

⁶⁴ Europska monetarna politika, http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hr/displayFtu.html?ftuId= FT U_4.1.3.html (1.4.2016.)

kapitala i koristi se vlastitim sredstvima. Pri tome, EIB djeluje na neprofitnoj osnovi, odobrava zajmove i izdaje jamstva koja u svim sektorima gospodarstva olakšavaju financiranje sljedećih projekata:⁶⁵

- projekata za razvoj slabije razvijenih regija,
- projekata za modernizaciju ili preustroj poduzeća ili za razvoj novih djelatnosti koje su postale potrebne uspostavom ili funkcioniranjem unutarnjeg tržišta, ako su ti projekti takvog opsega ili naravi da ih nije moguće u cijelosti financirati iz različitih sredstava kojima raspolažu pojedine države članice,
- projekata od zajedničkog interesa za više država članica koji su tolikog opsega ili naravi da se ne mogu u cijelosti financirati iz različitih sredstava kojima raspolažu pojedine države članice.

Europska investicijska banka ima ulogu: ⁶⁶

- davanja poticaja zapošljavanju i gospodarskom rastu u Europi,
- podržavanja mjera za ublažavanje klimatskih promjena,
- promicatelja politike Europske unije izvan granica Europske unije.

Glavna joj je uloga osiguranje financijskih sredstava potrebnih za realizaciju projekta kojima se postiže ostvarenje ciljeva Europske unije, bez obzira je li riječ o projektima unutar ili izvan Unije. Usko surađuje s bankarskom zajednicom, posuđuje na tržištu kapitala i financira različite projekte. Zajmove dodjeljuje uglavnom iz sredstava posuđenih na tržištu kapitala kojima je pridodan i vlasnički kapital njenih dioničara – država članica Europske unije. Oko 90 % zajmova odnosi se na projekte u Europskoj uniji. Ponudu proizvoda i usluga EIB-a čini:⁶⁷

- davanje zajmova – obuhvaća oko 90 % ukupnih financijskih obveza EIB-a; zajmovi se daju sa svrhom poticanja gospodarskog rasta i zapošljavanja,
- spajanje zajmova – time se klijentima banke omogućuje kombiniranje EIB-ovog financiranja s dodatnim ulaganjem,
- savjetovanje i tehnička pomoć – namijenjena je za ostvarenje najveće vrijednosti za uloženi novac.

⁶⁵ Čl. 309. Pročišćene inačice Ugovora o funkcioniranju Europske unije, Pročišćene inačice Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije, op. cit., (bilj. 10).

⁶⁶ Europska unija, http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/eib/index_hr.htm (2.4.2016.)

⁶⁷ Ibid.

Zajmове iznosa većeg od 25 mil. eura EIB dodjeljuje izravno, a za manje zajmове EIB otvara kreditne linije financijskim institucijama koje zatim svojim vjerovnicima posuđuju potrebne iznose. Izvan Europske unije, Europska investicijska banka omogućuje ostvarenje i upravlja financijskim dijelovima sporazuma koje EU sklapa s trećim državama.

Svaka država članica svoj udio u kapitalu EIB-a temelji na ekonomskoj snazi unutar Europske unije (izraženo u bruto domaćem proizvodu) u vrijeme pristupanja. Na dan 1. srpnja 2013. godine upisani kapital EIB-a iznosio je 243 mlrd. eura, od čega je na poziv 221 mlrd. U tablici 2 prikazana je struktura kapitala EIB-a po dioničarima (državama članicama Europske unije).

Tablica 2. Struktura kapitala EIB prema dioničarima (28 država članica Europske unije) na dan 1. srpnja 2013. godine

Država članica	Iznos (u EUR)	Udio, u %
Njemačka	39.195.022.000	16,11084
Francuska	39.195.122.000	16,11084
Italija	39.195.122.000	16,11084
Velika Britanija	39.195.122.000	16,11084
Španjolska	23.517.013.500	9,66648
Nizozemska	10.864.587.500	4,465802
Belgija	10.864.587.500	4,465802
Švedska	7.207.577.000	2,962617
Danska	5.501.052.500	2,261163
Austrija	5.393.232.000	2,216845
Poljska	5.017.144.500	2,062257
Finska	3.098.617.500	1,273662
Grčka	2.946.995.500	1,211339
Portugal	1.899.171.000	0,780639
Češka Republika	1.851.369.500	0,760991
Mađarska	1.751.480.000	0,719932
Irska	1.375.262.000	0,566290
Rumunjska	1.270.021.000	0,5220,32
Hrvatska	891.165.500	0,366306
Slovačka Republika	630.206.000	0,259041
Slovenija	585.089.500	0,240496
Bugarska	427.869.500	0,175872
Litva	367.127.000	0,150905
Luksemburg	275.054.500	0,113059
Cipar	269.710.500	0,113059
Latvija	224.048.000	0,092093
Estonija	173.020.000	0,071118
Malta	102.665.000	0,042200
Ukupno	243.284.154.500	100,000000

Izvor: European Investment Bank, <http://www.eib.org/about/structure/shareholders/index.htm> (2.4.2016.)

U skladu sa Statutom EIB–a, sastavljenog u obliku Protokola (br. 5) priloženog Ugovoru o funkcioniranju Europske unije i Ugovora o Europskoj uniji, koji se temelje na Lisabonskom ugovoru, a koji je stupio na snagu 1. prosinca 2009. godine, te Poslovníkom EIB–a koji je stupio na snagu u svibnju 2010. godine, odluke EIB–a donose sljedeća tijela:⁶⁸

1. Vijeće guvernera – sastoji se od ministara koje imenuju države članice Europske unije (obično ministara financija),
2. Upravno vijeće – sastoji se od 29 direktora, pri čemu svaka država članica Europske unije predlaže po jednog direktora, a jednoga Europska komisija te 19 zamjenika direktora; svaka od najvećih država članica s obzirom na udio predlaže jednog člana, a ostalih pet članova predlažu druge države, podijeljene u skupine od pet država,
3. Upravni odbor – ima predsjednika i osam potpredsjednika.

Osim ovih tijela koja donose odluke, postoji i jedno kontrolno tijelo: Odbor za reviziju. Glavna uloga i ovlasti pojedinih tijela EIB–a prikazane su u tablici 3.

Tablica 3. Glavna uloga i odluke tijela EIB–a

Upravljačko tijelo	Glavna uloga	Odluke
Vijeće guvernera	– vodeća načela – politike visoke razine – odobrenje godišnjih financijskih izvješća – imenovanje i nagrađivanje drugih tijela upravljanja	Vijeće guvernera utvrđuje smjernice kreditne politike, odobrava godišnje izvješće i financijska izvješća, daje odobrenje Banci za djelovanje izvan Europske unije za svaku državu pojedinačno, daje odobrenje za povećanje kapitala.
Upravno vijeće	– odobrenje financiranje poslovanja – odobrenje politike i operativne strategije – kontrola Upravnog odbora	Upravni odbor odobrava svaku odluku o dodjeli financiranja (npr. EIB kredit ili garanciju) i program zaduživanja. Ocjenjuje operacije zaduživanja i trezora te obavlja nadzor nad aktivnostima Upravnog odbora.
Upravni odbor	– odgovoran je za svakodnevno upravljanje Bankom pod nadležnošću EIB predsjednika	Članovi Upravnog odbora isključivo su odgovorni Banci i neovisni u obavljanju svojih dužnosti. Zaposleni su pod neposrednim nadzorom predsjednika.
Odbor za reviziju	– revizija godišnjih izvještaja – provjera jesu li aktivnosti Banke u skladu s bankarskom praksom	Odbor za reviziju je neovisno tijelo, izravno odgovorno Vijeću guvernera. Odgovorno je za provjeru odvijaju li se aktivnosti Banke u skladu s najboljom bankarskom praksom koja se na te aktivnosti odnosi.

Izvor: The Governance of European Investment Bank, European Investment Bank, Luxemburg, 2015., http://www.eib.org/attachments/general/governance_of_the_eib_en.pdf (2.04.2016.)

⁶⁸ Ibid.

Za EIB se može reći da je međunarodna financijska institucija, jer svoje kreditne proizvode ne plasira samo na regionalnoj već i na globalnoj razini (djeluje na više kontinenata). EIB kreditne aktivnosti uglavnom se financiraju pute izdavanja obveznica na međunarodnom tržištu kapitala. Godišnji program financiranja za 2016. godinu iznosi 60 mlrd. eura (s globalnim odobrenjem zaduživanja do 65 mlrd. eura). EIB kreditni proizvodi nude se i institucionalnim i malim ulagačima na međunarodnoj razini.

3.3. Europski investicijski fond

Europski investicijski fond (engl. European investment fund, skr. EIF) financira mala i srednja poduzeća primjenom instrumenata poduzetničkog kapitala i rizičnog financiranja. Osnovan je 1994. godine i djeluje u svim državama članicama Europske unije, budućim državama članicama, Lihtenštajnu i Norveškoj.

Europski investicijski fond je oblikovan kao javno–privatno partnerstvo. Njegova dioničarska struktura je promijenjena nakon što je najveći dioničar postala Europska investicijska banka, što je utjecalo na formiranje Grupe EIB (čiji je Fond član). Ostali dioničari su Europska komisija i financijske institucije iz cijele Europe. Početni kapital EIF–a iznosio je u 2 mlrd. ECU, kasnije konvertiranih u EUR, što je ekvivalent 2.000 dionica nominalne vrijednosti 1 mil. ECU svaka. Prvo povećanje kapitala uslijedilo je u 2007. godini, te je povećan s 2 mlrd. eura na 3 mlrd. eura. U svibnju 2014. godine EIF kapital je povećan s 3 mlrd. eura na 4,5 mlrd., što je ekvivalent od 4.5000 dionica nominalne vrijednosti od 1 mil. eura svaka. Udio pojedinih dioničara je sljedeći:⁶⁹

- EIB, s 2.932 (61,4 %) odobrene i izdane dionice,
- Europska unija koju zastupa Europska komisija, s 1.136 (26,5 %) dionica, i
- financijske institucije: široki raspon javnih i privatnih banaka i financijskih institucija iz država članica Europske unije i Turske, ukupno njih 28, koje zajedno imaju 581 (12,1 %) dionica.

⁶⁹ The Governance of the European Investment Fund, European Investment Fund, Luxembourg, 2015., http://www.eif.org/news_centre/publications/eif_governance_en.pdf (2.04.2016.)

EIF ima četiri zakonodavna tijela (navedena u Statutu EIF–a):

- tri tijela koja donose odluke: Izvršni direktor, Upravni odbor i Glavna skupština,
- jedno kontrolno tijelo: Odbor za reviziju.

Izvršnog direktora imenuje dioničar s najvećim brojem dionica u svom vlasništvu (EIB) i Upravni odbor, na razdoblje od pet godina koje se može obnoviti. Statutom EIF–a predviđeno je da Izvršni direktor može imati zamjenika koji se imenuje na isti način. Izvršni direktor je odgovoran za svakodnevno upravljanje EIF–om. Unutar delegiranja ovlasti s Upravnog odbora na Izvršnog direktora, Izvršni direktor može odobriti određene transakcije i određene promjene u poslovanju.

Upravni odbor se sastoji od sedam članova i sedam zamjenika, koje imenuju članovi Fonda, u skladu s internim postupcima: četiri člana/zamjenika imenuje EIB, kao većinski vlasnik, dva člana/zamjenika imenuje Europska komisija, a jednog člana/alternativnog imenuju financijske institucije. Mandat članova i zamjenika traje dvije godine i može se obnoviti. Ovlasti Upravnog odbora odnose se na odlučivanje u svim operacijama i usvajanju smjernica i direktiva za njegovo poslovanje i upravljanje. Upravni odbor podnosi godišnji obračun i godišnje izvješće o aktivnostima Fonda na Glavnoj skupštini.

Glavnu skupštinu čini po jedan predstavnik dioničara, odnosno predsjednik ili potpredsjednik EIB–a ili druga ovlaštena osoba, jedan član komisije koji predstavlja Europsku uniju, kao i predstavnik dioničara financijskih institucija, u skladu s procedurama svake institucije. Njene ovlasti uključuju odobrenje godišnjeg izvještaja Uprave, kao i godišnje bilance i računa dobiti i gubitka EIF–a, određivanje zadržane dobiti i raspodjele neto prihoda EIF–a, odlučivanje o povećanju temeljnog kapitala i primanje novih dioničara.

Odbor za reviziju sastoji se od tri člana, koje predlažu EIB, Europska komisija i dioničari financijskih institucija, i alternativni član, imenovana na osnovi rotacije od tri skupine dioničara. Članove i alternativnog člana imenuje Skupština kojoj su odgovorni. Zadaće Odbora za reviziju odnose se na reviziju računa Fonda. Ono nadzire provođenje aktivnosti Fonda u skladu s formalnostima i postupcima utvrđenim Statutom EIF–a i Poslovníkom EIF–a, te utvrđuje istinitost i vjerodostojnost prikaza financijskog položaja Fonda u odnosu na imovinu i obveze, kao rezultate poslovanja Fonda unutar financijske godine.

Funkcioniranje sva četiri tijela EIF-a regulirano je Statutom EIF-a i Poslovníkom, dopunjenom Poveljom Odbora za reviziju.

EIF je specijalist za usluge rizičnog financiranja inovativnim malim i srednjim poduzećima širom Europe, pružajući široki spektar financijskih rješenja putem financijskih posrednika (tj. vlasničkih instrumenata, garancija, kreditnih instrumenata, kao što je mikrofinanciranje i dr.). Fokusira se na cijeli spektar malih i srednje velikih poduzeća, počevši od poduzeća koji su u fazi osnivanja (transfer tehnologije, financiranje poslovnih anđela, mikrofinanciranje i dr.) do onih koji su u fazi rasta i razvoja (portfelj jamstva, kreditno poboljšanje i dr.). Od svog osnutka, 1994. godine, EIF je podržao više od 1,8 milijuna malih i srednjih poduzeća, te se udružio s više od 400 pružatelja financijskih i garancijskih usluga i više od 600 privatnih dioničkih fondova.

3.4. Europska banka za obnovu i razvoj

Europska banka za obnovu i razvoj (engl. European Bank for Reconstruction and Development, skr. EBRD) osnovana je radi unaprjeđenja procesa usmjerenog ka tržišno orijentiranom gospodarstvu i promicanju privatne i poduzetničke inicijative u tranzicijskim zemljama srednje i istočne Europe, u travnju 1991. godine, a sjedište joj je u Londonu. To je jedna od najmlađih međunarodnih financijskih institucija. Osnovale ju je trideset devet država i dvije institucije: Europska investicijska banka i Europska unija. Danas je u vlasništvu 65 država i dvije institucije: Europske investicijske banke i Europska unije.

Najviše tijelo EBRD-a je Odbor guvernera koji se sastoji od predstavnika svih država članica (uglavnom ministara financija). Svaki dioničar (njih 65) zastupljen je pojedinačno u Odboru guvernera EBRD-a. Odbor guvernera je većinu svojih ovlasti delegirao na Upravni odbor. Međutim, zadržao je isključivu odgovornost za određivanje članstva u Banku, promjene u kapitalu, imenovanje direktora i predsjednika Banke te odluke oko financijskih izvještaja i određivanje rezervi i raspodjele dobiti. Upravni odbor je odgovoran za definiranje strategija EBRD-a. Predsjednik EBRD-a pod vodstvom Upravnog odbora upravlja radom Banke. Izvršni odbor nadzire sve ključne aspekte strategije, performansi i financijsku konsolidaciju Banke.

Temeljni kapital banke je 30 mlrd. eura. Godišnji kreditni portfelj EBRD-a s 45 mlrd. eura sredinom 2000-ih godina porastao je na 79 mlrd. eura u 2009. godini kao privremeni odgovor na krizu, a u 2015. godini je iznosio 77,5 mlrd. eura. U 2016. godini EBRD udovoljava interesima svih dioničara – 65 država i dvije institucije: Europsku uniju i Europsku investicijsku banku (9,4 mlrd. eura u 2015. godini). Svojom djelatnošću treba doprinosti gospodarskom napretku i obnovi potičući privatne i poduzetničke inicijative.

Od 1991. godine Banka je uložila više od 809 mlrd. eura u više od 3.644 projekta. Investicije EBRD-a u 2014. godini iznosile su 8,9 mlrd. eura, a potpisano je 377 projekata u više od 40 gospodarstava u nastajanju. Ti projekti su utjecali na poboljšanje ugleda Banke kao pouzdanog partnera u procesu tranzicije, što je od vitalnog značaja za dugoročni održivi razvoj ovih država. Glavna područja angažmana EBRD-a, uz investicijsku aktivnost uključuju podršku u provedbi reforme usmjerene ka borbi protiv korupcije i poboljšanja poslovne klime.⁷⁰

3.5. Fondovi Europske unije

Državama članicama Europske unije i državama kandidatkinjama za članstvo u Europskoj uniji na raspolaganju je širok raspon projekata i programa koja se financiraju bespovratnim sredstvima Europske unije. Pretpristupni fondovi i programi su bespovratna sredstva koja Europska unija stavlja na raspolaganje državama nečlanicama (tzv. Programi pomoći – kao npr. program CARDS) i država kandidatkinjama za članstvo u Europskoj uniji (tzv. Pretpristupni programi – kao npr. programi PHARE, ISPA, SAPARD i IPA) s ciljem provedbe političkih, gospodarskih i institucionalnih reformi i kod pretpristupnih programa pripreme za ulazak u članstvo u Europsku uniju. Za države članice namijenjena su financijska sredstva iz fondova Europske unije.

Financijskim sredstvima se upravlja u skladu sa strogim propisima, kako bi se nadzirala njihova uporabe te kako bi se osiguralo trošenje financijskih sredstava na transparentan i odgovaran način. Politička odgovorno osiguranja pravilne uporabe tih sredstava dana je skupini od 28 povjerenika Europske unije, ali i nacionalnim vladama, s obzirom da se

⁷⁰ Repport Annual 2014, EBRD, <http://www.ebrd.com/publications/annual-report> (3.04.2016.)

najvećim dijelom sredstvima upravlja u državama korisnicima. Više od 76% proračuna Europske unije upravlja se u partnerstvu s nacionalnim i regionalnim tijelima sustavom zajedničkog upravljanja, uglavnom uz pomoć pet velikih strukturnih i investicijskih fondova, čime se pridonosi provedbi strategije Europa 2020. Ti fondovi su:⁷¹

- Europski fond za regionalni razvoj (engl. European Regional Development Fund, skr. EFRR) – regionalni i urbani razvoj,
- Europski socijalni fond (engl. European Social Fund, skr. ESF) – socijalna uključenost i dobro upravljanje,
- Kohezijski fond (engl. Cohesion Fund, skr. KF) – gospodarska konvergencija manje razvijenih regija,
- Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (engl. European Agricultural Fund for Rural Development, skr. EPFRR),
- Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (engl. European Maritime and Fisheries Fund, skr. EFPR).

Europski fond za regionalni razvoj je jedan od glavnih instrumenata europske Kohezijske politike. Člankom 176 Ugovora o funkcioniranju Europske unije definirana je njegova namjena, koja podrazumijeva pomoć pri otklanjanju glavnih regionalnih neuravnoteženosti u Europskoj uniji sudjelovanjem u razvoju i strukturnoj prilagodbi razvojno zaostalih regija te u preobrazbi industrijskih područja u nazadovanju. EFRR, Europski socijalni fond i Kohezijski fond više su puta reformirani, a za razdoblje od 2014. do 2020. godine dana su im dva glavna cilja:⁷²

- ulaganje u rast i zapošljavanje, u cilju jačanja tržišta rada i regionalnih gospodarstava,
- europska teritorijalna suradnja, u cilju jačanja prekogranične, transnacionalne i međuregionalne suradnje unutar Europske unije.

EFRR podržava urbani razvoj, te je najmanje 5% sredstava EFRR-a za svaku državu namijenjeno integriranom djelovanju za održivi urbani razvoj.

⁷¹ Financiranje sredstvima EU, http://europa.eu/about-eu/funding-grants/index_hr.htm (3.04.2016.)

⁷² Europski fond za regionalni razvoj, http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hr/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.1.2.html (3.04.2016.)

Europski socijalni fond je fond namijenjen ulaganju u ljude, s fokusom poboljšanja mogućnosti zaposlenja i obrazovanja širom Europske unije. Za razdoblje od 2014. do 2020. godine namijenjeno je 80 mlrd. eura za ulaganje u ljudske resurse u državama članicama Europske unije, a još je 3,2 mlrd. eura dodijeljeno Inicijativi za zapošljavanje mladih. Četiri su tematska cilja namijenjena ESF-u za razdoblje 2014.-2020. godine:⁷³

- poticanje zapošljavanja i podržavanje mobilnosti rada,
- promicanje socijalne uključenosti i borba protiv siromaštva,
- ulaganje u obrazovanje, vještine i cjeloživotno učenje te
- jačanje institucionalnih kapaciteta i učinkovita javna uprava.

Na aktivnosti za poboljšanje socijalne uključenosti i borbu protiv siromaštva usmjereno je 20% ulaganja ESF-a.

EFRR-u i ESF-u će se ukupno u razdoblju od 2014. do 2020. godine dodijeliti 256 mlrd. eura, pri čemu će za ulaganja za rast i zapošljavanje biti namijenjeno 247,0 mlrd. eura, a EFRR-u za europsku teritorijalnu suradnju 8,9 mlrd. Eura.

Kohezijski fond je osnovan 1994. godine. U skladu s člankom 178. Ugovora o funkcioniranju Europske unije, osigurava financijski doprinos za projekte povezane s okolišem i transeuropskim mrežama u području prometne infrastrukture. Od 2014. godine u okviru novog instrumenta za povezivanje Europe (CEF), Kohezijski fond, iznosom od 10 mlrd. eura, podupire i projekte prometne infrastrukture s europskom dodanom vrijednosti. Namijenjen je državama članicama čija je vrijedno bruto domaćeg proizvoda (BDP) po stanovniku manja od 90 % prosjeka Europske unije i služi smanjenju gospodarskih i socijalnih razlika te promicanju održivog razvoja. U razdoblju od 2014. do 2020. godine sredstva Kohezijskog fonda namijenjena su sljedećim državama članicama Europske unije: Bugarskoj, Cipru, Češkoj, Estoniji, Grčkoj, Hrvatskoj, Litvi, Mađarskoj, Malti, Poljskoj, Portugalu, Rumunjskoj, Slovačkoj i Sloveniji, u ukupnom iznosu od 63,4 mlrd. eura.

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj ima za cilj jačanje europske politike ruralnog razvoja i pojednostavljenje njezine provedbe. Do osnivanja Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj, ruralni razvoj se financirao iz Europskog fonda za usmjeravanje i garancije

⁷³ Europski socijalni fond, http://ec.europa.eu/regional_policy/hr/funding/social-fund/ (3.04.2016.)

u poljoprivredi koji je do 2006. godine bio dio strukturnih fondova Europske unije. Usmjeren je na smanjenje gospodarskih razlika između regija Europske unije kroz razvoj poljoprivrednog sektora. Tri su mu prioritetna cilja: jačanje konkurentnosti sektora poljoprivrede i šumarstva, poboljšanje okoliša i krajolika te poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima i postizanje raznolikosti ruralnoga gospodarstva.

Europski fond za pomorstvo i ribarstvo osigurava sredstva ribarskoj industriji i priobalnim zajednicama s ciljem njihove prilagodbe promijenjenim uvjetima u sektoru i postizanja gospodarske i ekološke održivosti. Za razdoblje od 2014. do 2020 godine za programe EFPR-a je iz proračuna predviđeno 6,57 mlrd. eura.

Osim navedenih fondova potrebno je spomenuti i *Fond solidarnosti Europske unije* (engl. EU Solidarity Fund, skr. EUSF). Ovaj je Fond je osnovan Uredbom Vijeća (EZ) br. 2012/2002 o osnivanju Fonda solidarnosti Europske unije, kako bi se pomoglo državama članicama u slučaju prirodnih katastrofa velikih razmjera te tako izrazila solidarnost s regijama unutar Europe pogođenim katastrofama. Do 2016. godine 24 države članice Europske unije primile su potporu u iznosu većem od 3,7 mlrd. eura.

4. ZAKLJUČAK

Europska unija je gospodarska i politička zajednica 28 europskih država. Inicijalna ideja njenog osnivanja bila je rezultat poticanja gospodarske suradnje država na području Europe nakon drugog svjetskog rata. Osnovana je 1958. godine kao Europska ekonomska zajednica, u okviru koje je započela suradnja šest država: Belgije, Italije, Francuske, Njemačke, Luksemburga i Nizozemske. Od tada se formirala u jedinstveno tržište, koje se i dalje razvija. Godine 1993. mijenja ime u Europsku uniju. Unutar tog jedinstvenog tržišta formira se i monetarna unija, koja u 2016. godini ima 19 država članica.

Ugovorom o Europskoj uniji i Ugovorom o funkcioniranju Europske unije Europskoj uniji definiran je institucionalni ustroj Europske unije. Prema članku 13. Ugovora o Europskoj uniji institucije Unije su: Europski parlament, Europsko vijeće, Vijeće, Europska komisija, Sud Europske unije, Europska središnja banka i Revizorski sud. Njihov je cilj promicanje vrijednosti Europske unije, zalaganje za njene ciljeve, osiguranje koherentnosti, učinkovitosti i kontinuiteta njenih politika i djelovanja. No, osim ovih institucija, u Europskoj uniji je još institucija i tijela koje imaju posebnu zadaću, kao što su: Europska služba za vanjsko djelovanje, Europski gospodarski i socijalni odbor, Odbor regija, Europski ombudsman, Europski nadzornik za zaštitu podataka i dr.

Financijske institucije Europske unije posreduju u pribavljanju financijskih sredstava potrebnih njihovim korisnicima. Najvažnija financijska institucija Europske unije je Europska središnja banka, koja provodi monetarnu politiku europodručja, ali i utječe na monetarnu politiku država izvan europodručja. Važnu ulogu ima i Europska investicijska banka, kojoj je dana zadaća financiranja projekata u siromašnim regijama Europske unije te pomaganje malim i srednjim poduzećima. Osnivanje Europskog investicijskog fonda utjecalo je na formiranje Grupe Europske investicijske banke. Europski investicijski fond kao dio Grupe EIB-a nudi poduzetnički kapital i mikrofinanciranje za mala i srednje velika poduzeća, posebice nova i inovativna poduzeća, jamstva te pomoć državama u razvoju njihovih tržišta rizičnog kapitala. Značajan doprinos u razvoju Europske unije ima i Europska banka za obnovu i razvoj, kao međunarodna financijska institucija, čije su članice između ostalog i države članice Europske unije te institucije: Europska unija i Europska investicijska banka. Fondovima Europske unije koji svoj zakonsku regulativu nalaze u Ugovoru o funkcioniranju Europske unije financiraju se potrebni programi država članica Europske unije. Vidljivo je,

dakle, da financijske institucije omogućuju realizaciju investicijskih projekata država članica Europske unije, ali i država nečlanica Europske unije, te pružaju tehničku pomoć i podršku državam i poduzećima na području Europske unije.

LITERATURA

1. Alkier Radnić, R., Turizam u Europskoj uniji, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, Opatija, 2009.
2. Annual Report 2015 Judicial Activity, Court of Justice of The European Union, http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2016-04/en_ap_jur15_provisoire_2.pdf (20.03.2016.)
3. CURIA, http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_6999/ (22.03.2016.)
4. Čapeta, T. i sur., Reforma Europske unije – Lisabonski ugovor, Narodne novine d.d., Zagreb, 2009.
5. Čapeta, T., Europska unija po Lisabonskom ugovoru, Hrvatska javna uprava, vol. 10, br. 1, 2010.
6. Čapeta, T., Rodina, S., Osnove prava Europske unije, Narodne novine, Zagreb, 2011.
7. Đerđa, D., Institucionalni ustroj izvršne i upravne vlasti u Europskoj uniji, Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, br. 2, 2007.
8. ESB Godišnje izvješće 2015., https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/annrep/ar2015hr.pdf?a96273c22d387_b21f05896a4ed535e42 (23.03.2016.)
9. Europska komisija, http://ec.europa.eu/about/index_hr.htm#what-we-do (20.3.2016.)
10. Europska monetarna politika, http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hr/displayFtu.html?ftuId=FTU_4.1.3.html (1.4.2016.)
11. Europska unija, http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/eib/index_hr.htm, 2.4.2016.
12. Europski fond za regionalni razvoj, http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hr/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.1.2.html (3.04.2016.)
13. Europski ombudsman, <http://www.ombudsman.europa.eu/hr/home.faces> (23.03.2016.)
14. Europski socijalni fond, http://ec.europa.eu/regional_policy/hr/funding/social-fund/ (3.04.2016.)
15. Financiranje sredstvima EU, http://europa.eu/about-eu/funding-grants/index_hr.htm (3.04.2016.)
16. Institucije EU-a i ostala tijela, http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/index_hr.htm (17.03.2016.)
17. Institucije EU-a i ostala tijela, http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/index_hr.htm (14.03.2016.)

18. Kandžija, V., Cvečić, I., *Makrosustav Europske unije*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2008.
19. Ministarstvo vanjskih poslova, <http://www.mvep.hr/hr/hrvatska-i-europska-unija/institucije-europske-unije/> (11.03.2016.)
20. Mintas Hodak, Lj. (ur.), *Europska unija, Zagrebačka škola ekonomije i managementa*, Mate, Zagreb, 2010.
21. Mintas-Hodak, Lj. (ur.), *Uvod u Europsku Uniju, Zagrebačka škola ekonomije i managementa*, Zagreb, 2004.
22. *Politike Europske unije: Kako funkcionira Europska unija*, Europska komisija, Brussels, 2014.
23. *Pročišćene inačice Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije*, 2010/C 83/01, <http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/pregovori/111221-lisabonski-prociscena.pdf> (11.03.2016.)
24. *Report Annual 2014*, EBRD, <http://www.ebrd.com/publications/annual-report> (3.04.2016.)
25. Scheller H. K., *The European Central Bank, History, role and functions, second revised*, European Central Bank, Frankfurt am Main, 2006., <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/ecbhistoryrolefunctions2006en.pdf> (22.03.2016.)
26. *Sud Europske unije*, http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/court-justice/index_hr.htm (21.03.2016.)
27. Šutalo, J., Leko, V., Grubišić, N., *Financijski management u praksi*, Masmedia, Zagreb, 1994.
28. *The Governance of the European Investment Fund*, European Investment Fund, Luxembourg, 2015., http://www.eif.org/news_centre/publications/eif_governance_en.pdf (2.04.2016.)
29. *Upis kapitala*, <http://www.ecb.europa.eu/ecb/orga/decisions/govc/html/index.hr.html> (22.03.2016.)
30. *Uspostava Europske službe za vanjsko djelovanje*, Europski revizorski sud, Luxemburg, 2014.
31. Vujčić, B. (ur.), *Euro – Europska monetarna unija i Hrvatska*, Masmedia, Zagreb, 2003.
32. Wallece, W., *Policy – Making in the European Union*, IV ed., Oxford Press University, Oxford, New York, 2000.